

3

NOVEMBER
2025

MÅNEDENS SINGULARITET:

LEDER LARS

ELLER HVORDAN JEG GENKENDTE DEMOKRATIET I
EN ALGORITME

AIPortalen.

Det seriøse medie om AI

AI BASICS:

DEL 1: HVAD ER »MODERNE

AI?»

TRANSFORMERE,
KLASSIKERE OG
HVORFOR DET HELE
EKSPLODEREDE

TEMA:

DATA SUVERÆNITET

HVAD ER DET OG ER
DET MULIGT?

Indhold

02

LEDER

TEMA: DIGITAL SUVERÆNITET

04

Illustionen om kontrol

08

Hvem ejer dit digitale liv?

12

Fra fluffy buzzword til praktisk handleplan

16

De nye digitale kolonier - Hvordan små lande mister magt i dataøkonomien

22

Når skyerne vakler - To mega-nedbrud kaster skygge over Danmark og Europas digitale rygrad

21

32

AI Basics

Del 1: Hvad er »Moderne AI«? Transformere, klassikere og hvorfor det hele eksploderede

40

MÅNEDENS SINGULARITET

Leder Lars eller hvordan jeg genkendte demokratiet i en algoritme

49

INTERVIEW: KATRINE BACH, CONNECTED WOMEN IN AI

Fællesskaber skaber mod og energi

56

Klumme: Objektivitetens selvbedrag

46

Klumme: Europa skal lære at dreje til højre for rødt

LEDER: DIGITAL SUVERÆNITET

Der findes få ord, der på samme tid lyder så stærke – og dækker over så lidt – som digital suverænitæt. Det lover selvstændighed, beskyttelse og magt over vores digitale fremtid.

Men bag det politiske sprog og de teknologiske strategier gemmer sig et grundlæggende paradoks: Vi taler om kontrol i et økosystem, hvor selve kontrollen er outsourcet.

Når Danmark – som resten af Europa – taler om digital suverænitæt, handler det ofte om at mindske afhængigheden af amerikanske cloudtjenester, kinesisk hardware og globale dataplatforme.

Men realiteten er, at det meste af vores digitale infrastruktur allerede er bygget ind i deres økosystemer. Selv vores offentlige myndigheder kører på udenlandsk software, og vores data flyder på tværs af grænser, servere og selskabsstrukturer, som ingen national lovgivning reelt kan styre.

Det betyder ikke, at digital suverænitæt er et tomt begreb. Men det betyder, at vi bliver nødt til at redefinere det.

Suverænitæt kan ikke kun måles i, hvem der ejer kablet – men i, hvem der forstår, bruger og kan stille spørgsmål ved den teknologi, der løber igennem det.

Den virkelige suverænitæt ligger måske ikke hos staten, men hos borgeren. Hos de mennesker, der tør spørge, hvad der sker med deres data.

Hos de institutioner, der tør kræve gennemsigtighed. Hos de samfund, der tør sige: “Det her vil vi ikke overlade til markedet alene.”

Europa forsøger lige nu at bygge sin digitale ryggrad på egne vilkår – med AI Act, Data Act og store offentlige investeringer i cloud og chips.

Men digital uafhængighed er ikke kun et spørgsmål om teknologi. Det er et spørgsmål om tillid, viden og mod. Tillid til, at demokratiet stadig kan regulere. Viden om, hvordan teknologien faktisk fungerer.

Og modet til at vælge noget andet, selv når det virker upraktisk.

Måske handler digital suverænitæt i virkeligheden om det ældste princip i demokratiet: retten til at forstå – og til at vælge.

For uden forståelse, ingen kontrol.

Og uden kontrol, ingen suverænitæt.

Mark Sinclair Fleeton

Foto: TM GBTon Unsplash

TEMA: DIGITAL SUVERÆNITET

DIGITAL SUVERÆNITET OG ILLUSIONEN OM KONTROL

Af Nicolai Hyldested

Mens EU taler højt om digital suverænitet, ligger størstedelen af kontinentets digitale infrastruktur fortsat i hænderne på amerikanske selskaber. Og selv om politikerne i Bruxelles vil have mere kontrol over data, cloud og kunstig intelligens, er virkeligheden en anden: De fleste europæiske systemer kører på Microsoft, Amazon og Google.

Et ideal med indbyggede paradokser

Begrebet *digital suverænitet* er blevet et fast udtryk i EU's teknologiordbog. Det dækker over ønsket om at kunne handle uafhængigt i den digitale verden – fra dataopbevaring til kunstig intelligens.

Men den politiske vision støder sammen med praksis. Ifølge EU Kommissionens *State of the Digital Decade 2024* er mange digitale tjenester i EU fortsat udviklet af ikke-europæiske virksomheder, og det skaber en strategisk sårbarhed.

Også European Investment Bank slår fast, at Europa kun står for omkring 7 procent af verdens samlede AI-investeringer, mens USA og Kina tilsammen står for over 80 procent (Artificial Intelligence – Investment Report 2024). Selv de mest avancerede AI-chips – som NVIDIAs H100 – produceres udelukkende uden for Europa.

En afhængighed, der går helt ind i klasselokalet

Afhængigheden er ikke bare økonomisk, men dybt praktisk. De fleste europæere bruger amerikanske systemer hver dag – fra Windows og Android til ChatGPT.

I Danmark bygger de offentlige systemer *Aula*, *NemLog-in* og *MitID* alle på udenlandske teknologier. Ifølge IT-Politisk Forenings formand Jesper Lund betyder det, at “vi taler om digital selvstændighed, men reelt er vi dybt afhængige af de store platforme” (*Version2*, 2. februar 2024).

Han peger på, at hvis en amerikansk udbyder pludselig ændrede sine vilkår, “kunne dele af den offentlige sektor blive lammet på timer”.

Tillid som den skjulte valuta

Digital suverænitet handler ikke kun om hardware og software, men også om tillid. Tillid til, at vores egne systemer fungerer – og til, at de aktører, vi samarbejder med, ikke misbruger deres magt.

Som dataetikeren Gry Hasselbalch skriver i bogen *Data Ethics of Power*: “Dataetik handler ikke blot om kontrol, men om magtforholdet mellem dem, der skaber teknologien, og dem, der lever med den.”

Hun peger på, at tillid skal bygges ind i teknologien gennem gennemsigtighed og ansvarlighed. “*Digital suverænitet handler ikke kun om teknologi, men om mennesker og institutioner,*” sagde hun i et interview med *Euractiv* (10. marts 2023).

Et kontinent på lånt infrastruktur

Selv de projekter, der skal gøre Europa mere uafhængigt, ender ofte med at være afhængige af de samme aktører, de skulle udfordre. Den fælleseuropæiske cloud-satsning GAIA-X er et eksempel. Projektet blev lanceret som et symbol på digital uafhængighed, men samarbejder i dag med både Amazon og Microsoft.

“Europa er fanget mellem ønsket om frihed og behovet for at fungere,” skriver den tyske tænketank *Stiftung Neue Verantwortung* i rapporten *The European Quest for Digital Sovereignty* (2023). Organisationen konkluderer, at “digital suverænitet i praksis ikke handler om isolation, men om evnen til at træffe egne valg”.

Danmark halter efter

Danmark har endnu ikke en national strategi for digital suverænitet. Der findes initiativer for ansvarlig brug af AI og datasikkerhed, men ingen samlet plan for, hvordan staten skal eje og drive sine egne teknologiske systemer.

Hos Digitaliseringsstyrelsen erkender man udfordringen. I et notat fra 2024 står der, at “en stor del af den offentlige digitale infrastruktur baseres på standardløsninger udviklet i udlandet”.

Derfor handler suverænitet i Danmark mere om at sikre kontrol med data og exit-muligheder end om fuld uafhængighed. Men det kræver, at myndighederne ved, hvor teknologien kommer fra – og hvordan den kan udskiftes.

Menneskerne i midten

Suverænitet handler i sidste ende om mennesker, ikke maskiner. Hvis borgerne ikke har tillid til de systemer, der styrer deres data, mister hele infrastrukturen sin legitimitet.

“Når magten over information centraliseres, bliver tillid ikke et valg – men en nødvendighed,” skriver Harvard-professor Shoshana Zuboff i *The Age of Surveillance Capitalism* fra 2019. Den pointe gælder også for stater. For at skabe digital uafhængighed skal tillid bygges både opad – mod de institutioner, der styrer systemerne – og nedad, mod de borgere, der bruger dem.

Strategisk handlefrihed

De fleste eksperter er enige om, at Europa næppe bliver teknologisk selvforsynende. Men der er en mellemvej: strategisk handlefrihed. Det betyder, at man ikke skal eje alt selv, men kunne vælge frit, samarbejde på egne betingelser – og bevare kontrollen over sine data.

Ifølge EU’s egne mål i *Digital Decade 2030* skal medlemslandene inden for de næste fem år udvikle “sikre, interoperable og bæredygtige cloud-løsninger” og etablere en europæisk AI-infrastruktur.

Spørgsmålet er, om den plan overhovedet kan realiseres, før markedet løber endnu længere foran.

Mellem kontrol og afhængighed

Digital suverænitet bliver næppe et spørgsmål om total kontrol. Det handler snarere om, hvor meget vi tør overlade – og til hvem.

For uden afhængighed kan vi ikke samarbejde, og uden tillid kan vi ikke fungere. Det er midt i den balance, Europas digitale fremtid skal findes.

DIGITAL SUVERÆNITET - HVEM EJER DIT DIGITALE LIV?

Af Just Kjærgaard Pedersen

Begrebet *digital suverænitet* bliver brugt hyppigt. Politikerne taler om det og forskere skriver om det. Men hvad betyder det egentlig? For nogle handler digital suverænitet om national sikkerhed: om at sikre, at Danmark og Europa ikke bliver afhængige af udenlandske teknologigiganter. For andre handler det om individets selvbestemmelse: retten til at kunne sige nej, retten til at forsvinde, retten til at have sit eget liv uden konstant digital overvågning. Fælles for begge forståelse er, at de kredser om hvem, der har magten i den digitale verden.

Begge perspektiver er relevante, og de hænger måske endda sammen. I et lille land som Danmark, hvor afstanden mellem borger og politiker stadig er relativ kort, kunne man let forestille sig at den nationale og personlige suverænitet ville styrke hinanden. Men det kræver, at den dansk stat forstår sin dobbeltrolle – både som beskytter, men også som magthaver.

Den Sidste Flaskes sidste annonce

Historien om *Den Sidste Flaske* er blevet et fint eksempel på, hvordan digital suverænitet kan komme til udtryk. I 2022 fik den jyske vinbutik

fjernet et opslag fra Facebook. Det viste blot en vin på tilbud – intet kontroversielt, intet ulovligt, intet som de ikke havde gjort 100 gange før. Alligevel blev det slettet. Ingen personlig besked, ingen forklaring. Bare et automatiseret “annoncen strider mod vores fællesskabsregler”.

Det egentlige problem kom bagefter. Fjernelsen udløste et midlertidigt *annoncestop*, hvor virksomheden ikke længere kunne købe sig til synlighed på Facebook eller Instagram. For en lille netbutik er det næsten som at få lukket sin butik, mens konkurrenterne stadig står i gadebilledet og råber kunderne ind.

Ifølge virksomheden selv kostede det omkring en halv million kroner i tabt omsætning. Den præcise størrelse kan ingen verificere, men uligheden i vilkårene var reel nok. Hvor fortsat kunne annoncere, måtte *Den Sidste Flaske* se sine kampagner forsvinde – uden at vide hvorfor og uden mulighed for at klage.

Sagen affødte en debat i e-handelsbranchen om, hvor afhængige danske netbutikker egentlig er af de platforme, der udgør deres Flere pegede på, at hændelsen viste en ny form for sårbarhed: ikke over for konkurrenter, men over

Foto: Shubham Dhage on Unsplash

for selve infrastrukturen. Når en algoritme beslutter, hvem der må annoncere, og hvem der ikke må, bliver markedsvilkår pludselig til et spørgsmål om systemlogik.

Andre mente, at det blot var et uheld – en nødvendighed i et globalt system, hvor milliarder af opslag skal overvåges og filtreres hver dag. Der er nok noget om begge dele. Men netop derfor er historien interessant. Den viser, hvordan tab af kontrol i det digitale sjældent sker dramatisk, men i små, tekniske bevægelser, som ingen rigtigt tager ansvar for.

Den Sidste Flaske gjorde ikke noget forkert. Den ramte bare et filter. Men filtrene er i dag en del af den digitale orden. De afgør, hvem der bliver set, og hvem der forsvinder. Og når man først har fået karantæne, er der sjældent nogen at ringe til.

Sagen er siden blevet et stående eksempel i debatten om platformmagt og dansk erhvervslivs digitale afhængighed. Ikke fordi den er enestående, men fordi den er genkendelig. For alle, der driver virksomhed online, hænger forretningsgrundlaget på en tynd tråd af algoritmisk velvilje. Det er den slags historier, der burde give anledning til eftertanke: hvad betyder egentlig suverænitæt, når adgang til ens egne kunder afhænger af et system, der ikke engang taler dansk?

Velfærdsstaten på kode

Vi er vant til at tænke, at Danmark står stærkt digitalt. Vi har MitID, e-Boks og Aula. Vi kan kommunikere med det offentlige på få sekunder. Alt ser ud til at fungere. Men med effektiviteten følger en stille forskydning af magt. Når alt bliver digitalt, bliver alt også styret af systemer, og de er ikke skabt til at blive sagt imod.

Her er den konservative politiker Aksel Møller værd at genkalde. Han skrev i 1950'erne om velfærdsstatens paradoks: at tryghed kan blive til afhængighed, hvis staten overtager for meget. Møller var ikke modstander af fællesskab – han var bekymret for, hvad der sker, når borgeren opgiver sin myndighed i bytte for bekvemmelighed. Han ville sandsynligvis have set nutidens digitale systemer som en fortsættelse af dette: Vi opnår sikkerhed, men mister råderum.

Når du som forælder logger ind på Aula, har du ingen valgmuligheder. Du skal bruge det, ellers mister du adgang til dit barns skoleliv. I et teknisk perspektiv er det rationelt, men i et demokratisk perspektiv er det et problem. Det, der blev udviklet for at gøre livet lettere, bliver gradvist til noget, man ikke kan undslippe.

Systemets egne værdier

Socialdemokraten Jørgen S. Dich skrev i 1973 *Den herskende klasse*. Hans pointe var, at velfærdssystemet automatisk udvikler sine egne værdier, som typisk er anderledes end værdierne i resten af samfundet. Han mente, at embedsmændene var drevet af en dyb overbevisning om, at de skulle gøre verden bedre, og ofte ganske enkelt slet ikke kunne forstå, hvorfor nogen ikke ville hjælpes eller så anderledes på en sag.

Hvis vi overfører det synspunkt til den digitale virkelighed, bliver advarsel næsten uhyggeligt tydelig. Mange ansatte i ministerier og styrelser ser det som selvfølgelig, at alle borgere skal bruge MitID, e-Boks eller Aula. For dem er det rationelt, effektivt og sikkert. At nogle borgere oplever det som tvang, forekommer uforståeligt. "Hvorfor skulle nogen dog være imod?" spørger man – og dermed er misforståelsen fuldendt.

Her mødes Dich og Møller: den ene som konservativ skeptiker, den anden som socialdemokratisk insider. Begge pegede på det samme mønster – systemet, der overtager menneskets plads. I dag blot i digital form.

Fra bureaukrati til algoritme

Hvor Møller og Dich så staten som det store system, ser den italienske filosof Luciano Floridi og den amerikanske sociolog Shoshana Zuboff det i dag i teknologiens skikkelse. Floridi beskriver vores tid som en *infosfære* – et samfund, hvor grænserne mellem mennesker og systemer er flydende. Han mener, at digital suverænitæt ikke kan handle om isolation, men om ansvar: evnen til at bevare dømmekraft i et automatiseret miljø.

Zuboff går skridtet videre. I *The Age of Surveillance Capitalism* beskriver hun, hvordan tech-platforme har gjort menneskelig adfærd til råstof. Vi bliver ikke udnyttet gennem tvang, men gennem bekvemmelighed. De digitale tjenester føles

gratis, men betales med data, som senere bliver til produkter og beslutninger, vi ikke selv har kontrol over. Hvor Aksel Møller frygtede at borgeren blev sat i et bur for hans egen skyld med tvang, så advarder Zuboff mod at vi bliver *nudget* ind i buret.

De fire tænkeres synspunkter kan læses som ét langt ekko: Møller frygtede staten, Dich frygtede systemet, Floridi frygter ansvarsforflygtigelsen, og Zuboff frygter markedets magt. De beskriver samme mekanisme i hver deres epoke: at effektivitetens logik langsomt æder menneskets myndighed.

Den lille stats muligheder

I et land som Danmark, hvor der stadig er kort adgang til magthaverne, kan politisk og personlig suverænitet potentielt støtte hinanden. Hvis staten forstår borgerens behov for selvbestemmelse som en del af sin egen sikkerhed, kunne digital politik udvikle sig i en mere demokratisk retning.

Aksel Møller ville dog advare: Hvis man giver nøglerne til de digitale systemer væk – uanset om det er til markedet eller staten – mister man evnen til at være herre i eget hus. Jørgen Dich ville give ham ret og tilføje, at magten sjældent bliver misbrugt med vilje. Den bliver bare brugt uden forståelse for, hvordan andre mennesker tænker.

Netop derfor bør småstater som Danmark tænke digital suverænitet som noget der handler om kultur og forståelse. Den politiske nærhed kan være en styrke, men kun hvis beslutningstagerne formår at sætte sig i borgerens sted – også i det digitale.

Når infrastrukturen flytter ud

De fleste offentlige systemer kører i dag på servere, som ejes af udenlandske selskaber. Når en dansker logger ind med MitID, passerer data gennem en kæde af systemer, hvor ansvaret er delt mellem private aktører og offentlige myndigheder. Det er praktisk. Men praktisk er sjældent det samme som selvstændigt.

Der er ingen skandale i det, men det er et stille tab af kontrol. Vi flytter ikke bare data – vi flytter dømmekraft. Og når beslutninger bliver truffet af maskiner, bliver det næsten umuligt at placere ansvar.

Filosoffer som Cathy O’Neil har mindet os om, at algoritmer ikke er neutrale. De indeholder værdier, antagelser og grænser, som er sat af mennesker. Når vi lader maskiner sortere jobansøgninger, forudsige sygdomme eller moderere indhold på sociale medier eller SMS’er, flytter vi magt, ikke blot arbejde.

Derfor bør digital myndiggørelse begynde med retten til at sige nej. Ikke som et udtryk for modstand, men som en nødvendig ventil i et samfund, hvor alt ellers glider ubemærket videre.

At kæmpe for noget uden at blive det

Når danske og europæiske politikere taler om kampen for digital suverænitet, lyder det som et projekt for frihed. Men der ligger en risiko gemt i det. I forsøget på at genvinde kontrollen kan staten ende med at ligne det, den søger at beskytte sig imod – en struktur, der ved alt, styrer alt og sjældent spørger om lov.

Kampen for digital suverænitet skal derfor også være en kamp for ydmyghed. Den handler ikke kun om at eje systemerne, men om at forstå, hvor magten ligger, og hvordan den føles for dem, der står udenfor.

Hvis digitaliseringen skal styrke demokratiet, må vi lære at leve med den langsommelighed, som følger med frihed. Den hurtige løsning er sjældent den mest suveræne.

TEMA: DIGITAL SUVERÆNITET

FRA FLUFFY BUZZWORD TIL

Skrevet af Kåre Bjørn Jensen assisteret af AI

Digital suverænitet handler ikke om at lukke verden ude. Det handler om at kunne vælge – teknologier, partnere og dataflows – på en måde, hvor kammeraterne i kontrakten og juraen arbejder for dig, også når geopolitikken blæser. I 2025 gør nye EU-regler og danske tiltag begrebet konkret: AI Act, Data Act, EU's cloud-certificering (EUCS) – og danske investeringer i robust infrastruktur og kompetencer.

Hvad betyder "digital suverænitet" – i praksis? Skåret ind til benet er digital suverænitet evnen til at styre sine digitale valg selv: hvor data ligger, hvem der har adgang, hvilke standarder der bruges, og hvor nemt man kan flytte sig. Det er ikke isolationisme; det er valgfrihed og håndhævelseskraft. For overskuelighedens skyld kan vi opdele den i tre dele:

1. Kontrakter og exit-muligheder
2. Compliance og dokumentation
3. Arkitekturvalg, der gør skift muligt uden at tabe forretning eller sikkerhed.

Hvorfor lige nu?

Fordi rammerne har rykket sig i år: AI Act ruller ind i faser, Data Act har været gældende siden 12. september 2025, og EU's EUCS for cloud bevæger sig fremad – men uden de mest vidtgående "suverænitetsetiketter", som skabte debat. Samtidig har EU-Domstolens DPF-dom i september 2025 givet midlertidig ro om dataoverførsel til USA. Tilsammen peger det på en ny normal: byg til at kunne skifte, dokumentér dine valg – og hold øje med udviklingen.

De vigtigste EU-lovpakker ift. digital suverænitet

AI Act (EU's AI-lov):

Loven trådte i kraft 1. august 2024. Dens krav fases ind frem mod 2027, med forbud, generelle governance-krav og særlige regler for generelle modeller (GPAI) og højrisiko-systemer. For virksomheder betyder det: kortlæg jeres AI-brug, dokumentér data og beslutningsveje, og vær klar til at vise hvem der gør hvad i AI-kæden.

Data Act:

Gælder fra 12. september 2025. Et centralt krav i denne lovgivning er cloud-switching: leverandører skal gøre det reelt muligt og rimeligt billigt at flytte data og tjenester, så man undgår hårdt lock-in. Brug den nye retsposition aktivt i kontrakter: definer eksportformater, brugerbetingelser for skift af leverandør og realistiske lofter for omkostningerne til dette.

EUCS (EU Cloud-certificering):

Det politiske minefelt. I 2024-udkastet blev "suverænitet/immunitet" fjernet som krav til de højeste niveauer, til fordel for mere tekniske sikkerhedskriterier. Det gør certificering mere opnåelig for globale spillere – men rejser fortsat spørgsmål om tredjelandslovgivning (fx CLOUD Act). Følg processen, og brug certificering som et datapunkt, ikke som eneste sandhed.

EU-US Data Privacy Framework (DPF):

3. september 2025: EU's Ret (General Court) fastholdt Kommissionens afgørelse om, at USA aktuelt giver et "tilstrækkeligt" beskyttelsesniveau. Det skaber driftsro for transatlantiske dataflows – men sager kan ankes, så lav stadig overførselsvurderinger og hav en plan B.

Den danske vinkel

Regeringen har i 2025 afsat 80 mio. kr. over perioden 2026–2029 til “digital suverænitet” i den offentlige sektor. Det er et signal om at styrke kompetencer, infrastruktur og styring – og det smitter af på leverandørkrav og samarbejdsmodeller. For private virksomheder betyder det: forvent flere krav om portabilitet, logning og dokumentation i offentlige udbud – og tilsvarende forventninger i værdikæden.

Suverænitet starter i arkitekturen (og kontrakten)

- 1) Gør skift muligt – design-mæssigt
Vælg åbne formater og standardiserede grænseflader. Hold data og forretningslogik adskilt fra specifikke vendor-features, hvor det giver mening. Brug multi-region/EU-lokationer bevidst, og dokumentér, hvad der *må* ligge uden for EU – og hvorfor.
- 2) Brug Data Act aktivt
Indskriv eksportformat, vilkår for leverandørskift, fee-loft, og en klar exit-runbook i kontrakten. Når det er på skrift, får I både forhandlingskraft og operationel ro, når I skifter.
- 3) Kend jeres tredjeland-eksponering
Kortlæg, hvilke datatyper der potentielt rammes af udenlandsk jurisdiktion via underdatabehandlere. Brug DPF-grundlaget – men lav stadig en Transfer Impact Assessment, og hold øje med klagesager og anker.
- 4) Certificering er ikke alt
EUCS kan hjælpe, men kig bag mærket: underleverandører, logik for nøglehåndtering, og *hvem* der kan pålægges at udlevere data. Brug certificeringer som signal, ikke garanti.
- 5) AI-governance som driftsevne
Med AI Act på vej ind: udpeg roller (provider/deployer), lav datasheets/model cards, og log beslutningsgrundlag. Når audit-spørgsmål kommer, er det jeres dokumentation, der bærer suveræniteten.

Fem hyppige misforståelser – og hvad du gør i stedet

1. “Suverænitet = EU-kun-cloud.”
Nej. Det er begrundede valg + exits, ikke geografi alene. Brug EU-lokationer hvor påkrævet – men byg så I kan skifte, hvis regler, priser eller kvalitet ændrer sig.
2. “EUCS løser alt.”
Nej. Certificering reducerer risiko, men den erstatter ikke kontraktlige og tekniske exit-greb – og siger intet om jeres forretningsmæssige afhængigheder.
3. “DPF = fri leg.”
Nej. Afgørelsen giver stabilitet nu, men følg sager og anker. Hav SCCs + organisatoriske/tekniske kontroller klar som sikkerhedsnet.
4. “Data Act gælder kun ‘data’ fra IoT.”

Nej. Læs kapitel om data processing services: cloud-switching rammer bredt og kan bruges offensivt i forhandlinger – også uden IoT-case.

5. “AI Act = kun for tech-giganter.”

Nej. Også *deployere* (dem, der bruger AI) får pligter. Start med kortlægning, risikovurdering og logning – så er I foran kurven.

Tjekliste: Otte skridt I kan tage i morgen

1. Datakort: Hvilke data ligger hvor – og under hvilke love?
2. Klassificér data: Hvad *skal* blive i EU – og hvorfor?
3. Cloud-exit: Sæt eksportformat, SLA for udtræk og fee-loft i kontrakter (Data Act).
4. Underleverandører: Få fuldt overblik – og audit-ret.
5. Kryds-atlantisk plan: Brug DPF – men hav SCCs/kompensationsforanstaltninger klar.
6. EUCS-status: Brug certificering som datapunkt – og kig bag label’en.
7. AI-governance: Roller, logning, modelkort – og en simpel intern policy.
8. KPI for suverænitet: Mål *tid og pris* for at flytte en repræsentativ tjeneste i en “table-top” øvelse.

Hvor efterlader det os?

Digital suverænitet er ikke et flag, man hejser – det er en driftsevne, man bygger. EU-reglerne giver jer faktisk mere greb om leverandører og data end tidligere. Brug dem. Og når geopolitikken eller certificeringerne skifter retning (det gør de), står I stærkere, fordi arkitektur, kontrakter og dokumentation allerede spiller sammen.

Foto: Nathan Dumlao on Unsplash

DE NYE DIGITALE KOLONIER - HVORDAN SMÅ LANDE MISTER MAGT I DATAØKOMIEN

Af Mark Sinclair Fleeton

I årtier handlede kolonialisme om land og råstoffer. I dag handler den om servere, chips og data. I stedet for territorier besættes vores infrastruktur. I stedet for tropper, der marcherer ind, får vi vilkår, API'er og licenser, vi ikke kan undvige.

Den digitale kolonialisme har ingen guvernører, men mange kontrakter. Den har ingen militære baser, men serverfarme og algoritmer. Og for små lande som Danmark betyder det, at magten over vores digitale liv i stigende grad ligger uden for landets grænser.

En stille magtforskydning

Ifølge EU-Kommissionens *State of the Digital Decade 2024* kommer over 80 procent af de teknologier, Europa bruger til sin digitale omstilling, fra tredjelande. Det betyder ikke, at EU ikke udvikler teknologi – men at hele

infrastrukturen under vores digitale samfund hviler på udenlandske systemer.

Cloud-løsninger, chips, styresystemer og AI-modeller er domineret af amerikanske og kinesiske selskaber. Europa står for omkring 7 procent af verdens samlede AI-investeringer, mens USA og Kina tilsammen tegner sig for over 80 procent, ifølge European Investment Bank (*Artificial Intelligence – Investment Report 2024*).

Afhængigheden er både teknisk og politisk. Når vi outsourcer vores digitale grundlag, flytter vi også noget langt vigtigere end data: vores dømmekraft.

Suverænitetens fire lag

Den digitale afhængighed har flere lag.

Det første lag er hardware. De mest avancerede AI-chips – som NVIDIAs H100 – designes og produceres udelukkende uden for Europa. Selv EU's største supercomputer-initiativer er afhængige af udenlandske komponenter og

Foto: Rival Sitorius on Unsplash

forsyningskæder. Compute-kraft er blevet den nye olie, og lige nu ligger de europæiske oliefelter uden for vores rækkevidde.

Det andet lag er cloud-infrastrukturen. Når Danmark logger ind på MitID eller Aula, foregår det gennem systemer bygget på teknologi fra Microsoft, Amazon eller Google. EU's forsøg på at etablere sin egen cloud-standard, GAIA-X, skulle være et symbol på uafhængighed, men samarbejder i dag ironisk nok med netop de aktører, det skulle udfordre. Den tyske tænketank *Stiftung Neue Verantwortung* konkluderer nøgternt, at digital suverænitet i praksis ikke handler om isolation, men om evnen til at træffe egne valg – og at kunne skifte, når det er nødvendigt.

Det tredje lag handler om standarder. Softwareudvikling, dataformater og API'er bliver defineret uden for Europa. Når alle bygger oven på amerikanske udviklingsplatforme, bliver det dyrt – teknisk og økonomisk – at skifte. Små lande får dermed mindre reel innovationsfrihed.

Det fjerde lag er lovgivning. Jurisdiktioner støder sammen, og EU's databeskyttelsesregler kolliderer med udenlandske efterretningslove. I september 2025 stadfæstede EU-Domstolen det nye *Data Privacy Framework* mellem EU og USA. Det gav kortvarig driftsro – men historien med *Safe Harbor* og *Privacy Shield* viser, hvor skrøbelig den balance er.

Danmark som dataprotektorat

Danmark er et digitalt foregangsland. Vi har MitID, e-Boks, NemLog-in, Aula og en digitaliseret offentlig sektor, som mange misunder os. Men ifølge IT-Politisk Forenings formand Jesper Lund er det et "foregangsland på lånt infrastruktur". Han advarer om, at hvis en amerikansk leverandør ændrer sine vilkår, kan dele af den danske offentlige sektor blive lammet på timer.

Sagen om *Den Sidste Flaske* illustrerer, hvad det betyder i praksis. Da en algoritme på Facebook fjernede butikkens annonce, forsvandt hele dens mulighed for at annoncere – uden menneskelig kontakt, uden forklaring, uden klageadgang. For en lille virksomhed var det som at få døren låst til sin butik. (Læs mere i "*Digital suverænitet – Hvem ejer dit digitale liv?*" af Just Kjærgaard Pedersen i dette magasin)

Historien blev et wake-up call for e-handelsbranchen. Den viste, at digital afhængighed ikke kun handler om stater og systemer, men også om små aktører, der lever af platformenes nåde. Når en algoritme bestemmer, hvem der må ses, og hvem der ikke må, forsvinder

den lige adgang, som ellers er demokratiets fundament.

Europas teknologiske underskud

Mens EU regulerer sig til mere orden – med *AI Act*, *Data Act* og *Digital Services Act* – løber resten af verden foran med kapital, hardware og markedsdominans. Regulering skaber transparens og ansvarlighed, men den skaber ikke fabrikker, chips eller datacentre.

Derfor taler mange eksperter nu om *strategisk handlefrihed* frem for fuld uafhængighed. Ideen er, at man ikke nødvendigvis skal eje alt selv, men kunne vælge frit og samarbejde på egne betingelser. Det kræver dog, at landene opbygger en vis egenkapacitet – i energi, infrastruktur og kompetencer – så vi kan stå på egne ben, når regler eller geopolitiske vinde skifter.

Fra regulering til robusthed

De nye EU-regler giver faktisk værktøjer til at genvinde lidt magt.

Data Act, som træder i kraft i september 2025, forpligter leverandører til at gøre det reelt muligt at flytte data og tjenester – en slags "exit-ret" fra cloud-fængslet. Hvis Danmark og danske virksomheder bruger den mulighed aktivt i kontrakter, kan det skabe reel bevægelsesfrihed.

EUCS, den kommende cloud-certificering, giver et mærke for sikkerhed og compliance, men de mest vidtgående "suverænitetskrav" blev droppet i 2024. Certificeringen er dermed et datapunkt – ikke et skjold. Den kan styrke tilliden, men ikke garantere uafhængighed.

Og *AI Act* stiller krav om gennemsigtighed og ansvar, som på sigt kan gøre europæisk teknologi mere troværdig. Men uden investeringer i regnekraft og infrastruktur risikerer vi, at reglerne blot styrker dem, der allerede har musklerne til at følge dem.

Den lille stats dilemma

For småstater som Danmark er spørgsmålet enkelt og ubehageligt: Kan man være digitalt suveræn, hvis man ikke har alternativer?

Vi outsourcer hosting, datalagring og udvikling til aktører, vi hverken kan stemme på eller føre tilsyn med. Når vi taler om datasuverænitet i Danmark, betyder det i praksis at sikre kontrol over data og exit-muligheder, ikke fuld afhængighed. Men selv det kræver, at myndighederne ved, hvor teknologien kommer fra – og hvordan den kan udskiftes.

Digital suverænitet bliver dermed et spørgsmål om kultur og beredskab. Vi skal opbygge kompetencer til at kunne skifte, krav i kontrakterne, og lokal infrastruktur, hvor det giver mening.

En ny slags magtbalancer

Den digitale økonomi har skabt et nyt verdenshierarki, hvor små lande kan være økonomisk velstående, men teknologisk afhængige. Vi har fået fri adgang til de bedste værktøjer, men mistet muligheden for at vælge dem fra.

Kolonialisme anno 2025 handler ikke om flag og grænser. Den handler om standarder, datacentre og licenser. Når store aktører sætter spillereglerne for dataudveksling, cloud-kompatibilitet og AI-governance, former de i praksis også vores digitale samfundsorden.

Realisme frem for romantik

Tyske Stiftung Neue Verantwortung har formuleret det klart: Digital suverænitet er ikke isolation, men evnen til at træffe egne valg.

For små lande som Danmark betyder det, at vi skal kombinere EU's politiske rammer med teknisk og organisatorisk handlekraft:

- Byg exit ind i kontrakterne.
- Klassificér data, så vi ved, hvad der skal blive i EU – og hvorfor.
- Brug offentlige indkøb til at stille krav om interoperabilitet og gennemsigtighed.
- Invester i regnekraft, energi og fælles nordisk infrastruktur.

Digital suverænitet er ikke et flag, man hejser. Det er en driftsevne, man opbygger.

Den lille stats styrke

Små lande har en fordel: Vi kan handle hurtigt. Vi har korte beslutningsveje, høj tillid og stærke institutioner. Danmark kan vælge at bruge sin offentlige sektor som motor for ansvarlig teknologi – ikke bare som bruger, men som kravstiller.

Vi kan også bygge alliancer. Et nordisk samarbejde om compute, energi og cloud kunne blive en konkret modvægt til de store teknologiblokke.

Det kræver, at vi begynder at tale om digital suverænitet som noget mere end cybersikkerhed og databeskyttelse. Det er en demokratisk forudsætning. Uden den risikerer vi at blive velregulerede, men magtesløse – et digitalt protektorat, hvor kontrollen ligger et sted mellem Seattle og Silicon Valley.

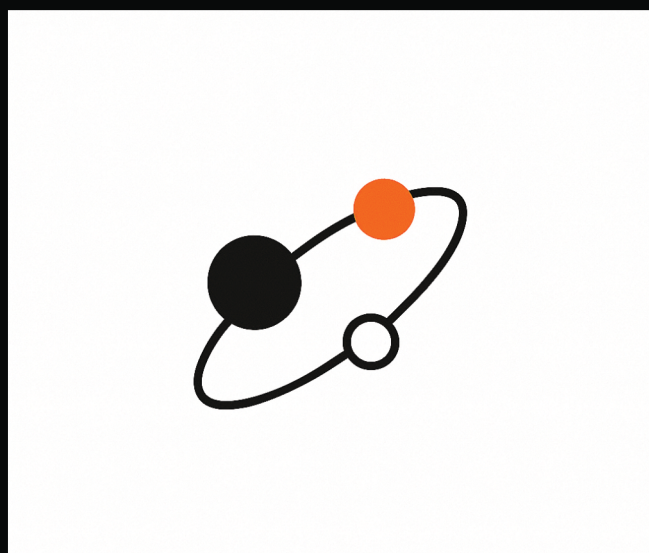

Foto: Ryoji Iwata on Unsplash

KAN EN STAT VÆRE DIGITALT SUVERÆN HVIS BORGERNE IKKE ER DET?

Af Mark Sinclair Fleton

Når Danmark taler om digital suverænitet, lyder det som et nationalt projekt. Staten skal have kontrol over sine data, sine systemer og sine leverandører. Men måske burde spørgsmålet stilles på en anden måde: Kan en stat overhovedet være digitalt suveræn, hvis dens borgere ikke er det?

Den digitale pligt

For få årtier siden var digitalisering et tilbud. I dag er det en forpligtelse. Du skal bruge MitID for at betale skat, e-Boks for at modtage post, og Aula for at følge dit barns skoleliv. Der findes ingen blanketter i skuffen og ingen borgerservice uden login.

For de fleste fungerer det fint. Men for mange – ældre, sårbare, nytilkomne eller bare dem, der vil bestemme selv – er det et demokratisk problem. For hvad sker der, når deltagelse i samfundet forudsætter adgang til en digital infrastruktur, man ikke selv kan kontrollere?

Når alt bliver digitalt – og intet kan fravælges

Tag Aula. Systemet blev lanceret for at gøre kommunikationen mellem skole og forældre lettere. I dag er det umuligt at fravælge. Hvis du ikke logger ind, mister du adgang til dit barns hverdag.

Eller e-Boks. Du kan i princippet søge om fritagelse, men kun hvis du opfylder særlige

kriterier – alder, handicap, sygdom. Det er ikke en ret, men en undtagelse.

MitID har gjort det samme med identitet. Du *kan* ikke være borger i Danmark uden en digital nøgle. Og når systemet fejler, som det gjorde for tusinder i 2024, bliver konsekvensen ikke bare irritation, men eksklusion: Du mister adgangen til banken, til lægen, til myndighederne.

Den stille tvang

Ingen af disse systemer er onde. De er bygget for at hjælpe. Men i deres effektivitet gemmer sig en stille form for tvang. Når staten digitaliserer alt, bliver det digitale ikke længere et værktøj – det bliver et vilkår.

Vi kalder det modernisering, men det ligner mere centralisering. KAN Digitaliseringens løfte var frihed og fleksibilitet. I stedet har vi fået en hverdag, hvor borgeren sjældent kan vælge andet end “acceptér”.

Mistet myndighed

Digital suverænitet handler ifølge EU om at have kontrol over data og teknologier. Men for borgeren handler det om noget endnu mere basalt: retten til at forstå, påvirke og sige nej.

Når afgørelser træffes automatisk, når sagsbehandling sker gennem algoritmer, og når digitale tjenester bliver uundgåelige, mister borgeren sin myndighed.

Ikke fordi staten vil frata den, men fordi systemet ikke længere kender forskel på tvang og service.

Fra borger til bruger

Der ligger en grundlæggende forskel mellem at være borger og at være bruger. En borger har rettigheder og ansvar. En bruger har vilkår.

I de digitale systemer behandles vi som brugere. Vi logger ind, accepterer betingelser og får adgang – men sjældent indsigt.

Hvem kan fx gennemskue, hvordan data fra MitID eller e-Boks håndteres teknisk? Eller hvilke underleverandører, der reelt har adgang til infrastrukturen?

De fleste af os kan ikke. Og dermed forsvinder en del af den tillid, som ellers er grundstenen i det danske samfund.

Den digitale underklasse

Der findes allerede en digital underklasse i Danmark. Mennesker, der ikke kan eller vil bruge systemerne, og som derfor ender i gråzonen mellem borger og klient.

Ældre, der mister adgangen til NemID, fordi deres telefon er for gammel. Borgere med handicap, der ikke kan navigere i e-Boks. Forældre, der bliver udskaftet i Aula, fordi de ikke får beskeder i tide.

Det handler ikke kun om teknik. Det handler om værdighed.

Staten som platform

Digitaliseringen af velfærdsstaten betyder, at staten nu ligner en platform. Den har brugere, interfaces og vilkår. Men som alle platforme drives den af logikken om kontrol og standardisering.

Hvis du vil være med, må du spille efter reglerne.

Og ligesom på sociale medier er det svært at få en menneskelig forklaring, når noget går galt. Du får et sagsnummer, ikke en samtale.

Den digitale blindhed

Mange af dem, der udvikler og implementerer systemerne, ser ikke problemet. For dem handler det om sikkerhed, effektivitet og service.

Men fra borgerens perspektiv ser det anderledes ud. Når alt skal digitaliseres, og når valget forsvinder, bliver kontrollen ikke længere et politisk spørgsmål – men et praktisk.

Staten bliver afhængig af sine egne systemer. Borgeren bliver afhængig af staten. Og i midten forsvinder den frihed, som hele digitaliseringen skulle sikre.

Et spørgsmål om tillid

Danmark er et land bygget på tillid. Det er derfor, vi har kunnet digitalisere så hurtigt. Men tillid kræver balance.

Hvis borgeren oplever, at systemet ikke lytter, bliver tilliden til lydighed. Og lydighed er ikke det samme som samtykke.

Suverænitet fra neden

En stat kan ikke være digitalt suveræn, hvis dens borgere føler sig magtesløse i mødet med systemet.

Digital suverænitet må starte nedefra – med borgerens ret til forståelse, til gennemsigtighed, til fravalg.

Det betyder ikke, at vi skal skruer tiden tilbage. Men vi må bygge systemer, hvor borgeren kan være myndig – ikke bare godkendt.

Ellers får vi en stat, der ejer sin infrastruktur, men har mistet forbindelsen til menneskene i den.

NÅR SKYERNE VAKLER

**-TO MEGA-NEDBRUD KASTER SKYGGE OVER DANMARK OG
EUROPAS DIGITALE RYGRAD**

Af Mark Sinclair Fleeton

Onsdag den 29. oktober gik lyset kortvarigt ud i den digitale himmel. Microsoft Azure — Microsofts globale cloud-plattform — oplevede et omfattende nedbrud, som ramte millioner af brugere verden over. Tjenester som Microsoft 365, Teams, OneDrive, Xbox Live og et væld af virksomhedssystemer gik i stå eller blev markant langsommere. Årsagen viste sig at være en utilsigtet ændring i Azure Front Door — den “frontport”, der dirigerer internettrafik og sikrer, at brugere over hele kloden rammer de rigtige datacentre.

For mange var det blot en irriterende forsinkelse. For andre — offentlige institutioner, undervisningssteder, hospitaler og virksomheder — var det en brat påmindelse om, hvor meget af vores digitale infrastruktur, der faktisk ligger uden for landets grænser.

En uge tidligere, den 20. oktober, havde Amazon Web Services (AWS) været igennem en lignende krise. En fejl i automatiseringen af DNS-systemet i AWS’ region US-EAST-1 i Virginia udløste nedbrud i hundredvis af tjenester. Snapchat, Reddit, Alexa, bank- og logistiksystemer gik ned, og trafikken på store dele af nettet blev forstyrret i mere end et halvt døgn.

Når to af verdens største cloud-leverandører rammes næsten samtidigt — og begge på de mest grundlæggende lag af infrastrukturen — bliver det tydeligt, hvor sårbart det globale netværk er, og hvor få hænder der reelt holder den digitale himmel oppe.

Et dansk øjebliksbillede

På Aarhus Universitet begyndte medarbejdere onsdag aften den 29. oktober at melde om fejl i login-systemer, langsomme portaler og utilgængelige dokumenter. Universitetet meddelte, at “en række systemer er påvirket af Microsofts globale nedbrud”.

For en stor forskningsinstitution kan selv timer uden adgang til mails, HR-systemer eller undervisningsplatforme forstyrre både planlægning og undervisning. Intet tyder på tab af data, men episoden illustrerer, hvor lidt der skal til, før en global fejl får lokale konsekvenser.

Den tekniske årsag — en konfigurationsændring i Azure Front Door — lyder uskyldig. Men Azure Front Door er i praksis det lag, som styrer al indgående trafik: Den balancerer belastningen, beskytter mod angreb og forbinder brugeren til nærmeste datacenter. En fejl her kan derfor få hele skyen til at “hakke”.

Det er præcis det, der skete: DNS-opslag (internettets “telefonbog”, som oversætter adresser som *ai-portal.dk* til IP-numre) begyndte at fejle, og millioner af systemer, der normalt bare “kører i baggrunden”, blev usynlige.

Fra teknisk hændelse til strategisk advarsel

For Danmark er hændelser som denne ikke kun et teknisk spørgsmål. De handler om samfundets driftssikkerhed. Når kommunale sagsbehandlingssystemer, undervisningsportaler og sundhedstjenester alle hviler på de samme få leverandører, bliver afhængigheden strukturel.

De seneste års digitalisering har gjort det praktisk og økonomisk rationelt at samle alt i skyen. Men det har også gjort vores digitale økonomi sårbar på et nyt niveau — ikke fordi data nødvendigvis bliver stjålet, men fordi adgangen til dem kan forsvinde i timer, dage eller i værste fald uger.

Det, der ramte Azure og AWS, var ikke et klassisk datacenter-nedbrud, men fejl i kontrolplanet: de systemer, der styrer identitet, routing og automatisering. De er software-lag, hvor en enkelt fejlkonfiguration kan forplante sig globalt. Dermed flytter risikoen sig opad i stakken: fra kabler og servere til de digitale nerver, der binder det hele sammen.

Hvad betyder egentlig “digital suverænitet” og giver det overhovedet mening for et land som Danmark?

Når politikere, embedsmænd og erhvervsorganisationer taler om digital suverænitet, bliver begrebet ofte brugt som et løfte om kontrol — om at “tage teknologien hjem”. Men i en global infrastruktur, hvor data, hardware og software bevæger sig på tværs af grænser, er *fuld* digital suverænitet i praksis en illusion.

Danmark kan ikke isolere sig digitalt. Landet har hverken datacentertæthed, chipproduktion, softwareudviklingskapacitet eller befolkningsstørrelse til at skabe en fuldt selvforsynende infrastruktur. Selv store aktører som Tyskland eller Frankrig må basere sig på alliancer og fælles standarder.

Alligevel giver det mening at tale om digital suverænitet — men som evnen til at vælge og forhandle snarere end som total kontrol. Det handler om at kunne flytte data, skifte leverandør, stille krav til gennemsigtighed og insistere på, at kritiske systemer skal kunne køre videre, selv hvis en enkelt udbyder går ned.

For EU betyder digital suverænitet noget lidt andet: det er en balance mellem strategisk

uafhængighed og global integration. Unionen kan ikke – og bør ikke – lukke sig om sig selv, men kan insistere på, at data om europæiske borgere og samfundets kernefunktioner opbevares og behandles under europæisk lovgivning og værdier.

For Danmark giver suverænitet måske bedst mening som et fællesnordisk eller europæisk projekt: en måde at forankre kritisk digital infrastruktur i demokratisk kontrol, og dermed i sidste ende beskytte samfundets funktioner. I stedet for at drømme om total kontrol, må Danmark arbejde for *praktisk handlefrihed* – at kunne agere hurtigt, selv når teknologien er global.

Digital suverænitet som modtræk

I Bruxelles har man for længst set problemet komme. I kølvandet på de seneste års cloud-koncentration har EU sat gang i flere initiativer, der skal sikre digital suverænitet — altså retten og evnen til selv at kontrollere data, infrastruktur og teknologisk afhængighed.

Et af de mest omtalte er Gaia-X-projektet, som skal opbygge en fælles europæisk ramme for cloud-infrastruktur baseret på åbne standarder og interoperabilitet. Målet er ikke at kopiere de amerikanske giganter, men at skabe et økosystem, hvor data kan flyttes frit mellem udbydere uden tab af sikkerhed eller kontrol.

Samtidig har EU-Kommissionen lanceret et Cloud Sovereignty Framework — et udbud på 180 millioner euro, der skal støtte opbygningen af offentlige og kritiske cloud-miljøer i Europa. Her stilles krav til datasikkerhed, gennemsigtighed og fysisk placering af data inden for EU’s jurisdiktion.

Disse initiativer indgår i et større politisk puslespil, hvor Data Act, Digital Markets Act og NIS2-direktivet sætter nye regler for dataudveksling, konkurrence og cybersikkerhed. De skal tilsammen sikre, at europæiske organisationer kan vælge cloud-leverandører på fair vilkår og skifte uden at miste adgang til deres egne data.

Danmarks rolle - fra forbruger til medskaber

I Danmark har både IT-Branchen og Dansk Industri advaret mod en voksende afhængighed af udenlandske teknologigiganter. De peger på behovet for en national strategi for digital uafhængighed — ikke som isolation, men som en investering i robusthed.

Samtidig har Digitaliseringsstyrelsen og flere kommuner påbegyndt analyser af, hvordan offentlige systemer kan køre i mere fleksible, multicloud-baserede miljøer, hvor data og login ikke sidder fast hos én leverandør.

FAKTA: Tekniske begreber kort fortalt

- **Cloud (skyen):** Fjernservere, der leverer data og software via internettet i stedet for lokale computere.
- **Region:** Et geografisk område med flere datacentre hos en cloud-udbyder.
- **Azure Front Door (AFD):** Microsofts globale “indgangsdør”, der fordeler trafik og beskytter mod overbelastning.
- **DNS (Domain Name System):** Internettets telefonbog, som oversætter domæner til IP-adresser.
- **Identitets- og adgangsstyring:** Systemer (som Azure AD) der håndterer login og rettigheder.
- **Konfigurationsændring:** Ændring i software-opsætningen; en fejl her kan lamme store dele af infrastrukturen.

I praksis betyder det, at Danmark — ligesom resten af EU — skal bevæge sig fra at være forbruger af globale systemer til at blive medskabere af europæiske alternativer. Det kræver politisk mod, men også teknisk tålmodighed: at udvikle kompetencer, opbygge infrastruktur og skabe et hjemligt marked for europæisk cloud-teknologi.

Det handler om valg – ikke isolation

Digital suverænitet er ikke et spørgsmål om at lukke sig om sig selv. Det er et spørgsmål om valg: at kunne vælge, flytte og forhandle på lige vilkår. Når en cloud-udbyder går ned, og Danmark ikke kan gøre andet end at vente, har vi mistet en del af vores handlekraft. Når login-systemer ejes og drives af én leverandør, bliver krisekommunikation og beredskab udfordret. Når DNS-styring ligger i et andet land, er der en latent geopolitisk dimension.

At bygge robusthed kræver ikke kun lovgivning, men også arkitektur. Det handler om, hvordan vi designer vores systemer: om vi tænker redundans og interoperabilitet ind fra starten, om vi har backupløsninger for identitet og DNS, og om vi stiller krav til gennemsigtighed og dokumentation, når vi vælger leverandør.

En stille advarsel fra skyen

Azure-nedbruddet den 29. oktober og AWS-hændelsen en uge før var ikke katastrofer. Men de var varslere.

De viser, at selv de største, mest avancerede digitale systemer kan svigte — og at konsekvenserne ikke længere er lokale, men systemiske. I en verden, hvor næsten al kommunikation, administration og produktion kører gennem skyen, er et par timers udfald nok til at give resonans i hele samfundet.

Når vi siger, at “vores systemer kører i skyen”, bør vi også turde spørge: *Hvem ejer skyen? Hvem styrer vejret?*

Svaret bliver i stigende grad et spørgsmål om politik, økonomi og værdier – ikke kun teknologi.

Nedbruddene i oktober 2025 viste, hvor skrøbelig den digitale infrastruktur kan være – og hvor meget den betyder for vores hverdag. Hvis Europa og Danmark vil tage digital suverænitet alvorligt, skal det ikke ske gennem slogans, men gennem arkitektur, investeringer og samarbejde. For når skyerne mørkner, er det ikke kun et spørgsmål om teknologi – det er et spørgsmål om selvstændighed.

FAKTA: Europas og Danmarks vej mod digital suverænitet

Digital suverænitet betyder, at et samfund bevarer kontrol over sine data og teknologiske beslutninger.

I EU arbejdes der målrettet på at reducere afhængigheden af amerikanske cloud-giganter:

- **Gaia-X-initiativet** skal skabe en fælles, åben og sikker europæisk cloud-infrastruktur.
- **Cloud Sovereignty Framework (2025)** investerer 180 millioner euro i suveræne sky-miljøer for offentlige myndigheder.
- **Data Act, Digital Markets Act og NIS2** stiller krav til datasikkerhed, leverandørskifte og tredjepartsstyring.
- **Danmark** arbejder på en national strategi for digital uafhængighed, hvor offentlige data kan flyttes frit mellem leverandører uden at miste sikkerhed eller kontrol.

AI-BASICS: DEL 1

HVAD ER »MODERNE AI«?

**TRANSFORMERE, KLASSIKERE OG
HVORFOR DET HELE EKSPLODEREDE**

AF KÅRE BJØRN JENSEN ASSISTERET AF AI

Foto: Maximalfocus on Unsplash

Når folk taler om "AI" i dag, mener de som regel generativ AI: systemer, der kan skrive, kode, opsummere, analysere, planlægge og endda lave billeder, lyd og video. Under motorhjælmen ligger oftest transformer-arkitekturen – en opfindelse fra 2017, der har ændret spillet. Men for at forstå hvorfor, er det nyttigt at se AI i et kort historisk fugleperspektiv.

Fra skakcomputere til sprogmodeller

I 1997 slog IBMs Deep Blue verdensmesteren Garry Kasparov. Præstationen var imponerende, men den byggede på massiv regnekraft og håndkodede heuristikker: klassisk, symbolsk AI. I 2011 vandt IBMs Watson quizen *Jeopardy!* – et tidligt gennembrud for statistisk sprogforståelse og informationssøgning. I 2016 vandt DeepMind's AlphaGo 4-1 mod Lee Sedol; et ikonisk gennembrud for dyb læring kombineret med søgning og "reinforced learning".

AlexNet og GPU'er: da kurven knækkede
Det moderne dybe lærings-boom tog fart i 2012, da AlexNet vandt ImageNet med et konvolutionsnet trænet på NVIDIA-GPU'er – væsentligt hurtigere end CPU'er. Kort efter viste NVIDIA, at 12 GPU'er kunne matche ca. 2.000 CPU'er i dyb læring – en vigtig årsag til, at AI pludselig blev praktisk i stor skala. Siden har NVIDIA domineret acceleratormarkedet og lanceret komplette AI-systemer som DGX-serien og senest Blackwell-generationen.

Hvorfor transformeren vandt

I 2017 kom papiret "Attention Is All You Need". Pointen: skrot de tidskrævende "recurrent networks" og lad opmærksomhed ("attention") forbinde alle tokens med alle andre i parallel. Resultat: bedre kvalitet og meget hurtigere træning. Det er derfor transformere nu driver alt fra maskinoversættelse til store sprogmodeller.

Fra forskningsidé til hverdagsværktøj

- ChatGPT gjorde generativ AI udbredt globalt; allerede i januar 2023 anslog UBS/Similarweb ~100 mio. månedlige brugere – historiens hurtigst voksende forbrugerapp. I 2024 oplyste OpenAI, at ChatGPT havde 200 mio. ugentlige brugere.
- Microsoft Copilot bringer modellerne direkte ind i Office-arbejdet og "grounders" svarene i din virksomheds data via Microsoft Graph – så output bliver mere relevant og kontrollerbart.
- GitHub Copilot er undersøgt i kontrollerede forsøg; udviklere løste en opgave 55,8% hurtigere med Copilot end uden.

Transformer vs. andre AI-tilgange

- Symbolsk AI (regler/logik) er forklarlig og stærk til tydeligt formulerede regler – men svag til åben, uklar viden. Deep Blue-æraen.
- Klassisk ML (beslutningstræer, SVM osv.) er datadrevet men kræver ofte feature-engineering; stærk til tabulære problemer.
- Dyb læring før transformere (CNN/RNN) var super til billeder og tale, men tung til tekst over lange sekvenser.
- Transformere er generalister: ét arkitekturprincip, mange modaliteter (tekst, billede, lyd). Skalerer godt med data, modelstørrelse og især accelerators.

Hvor står vi nu?

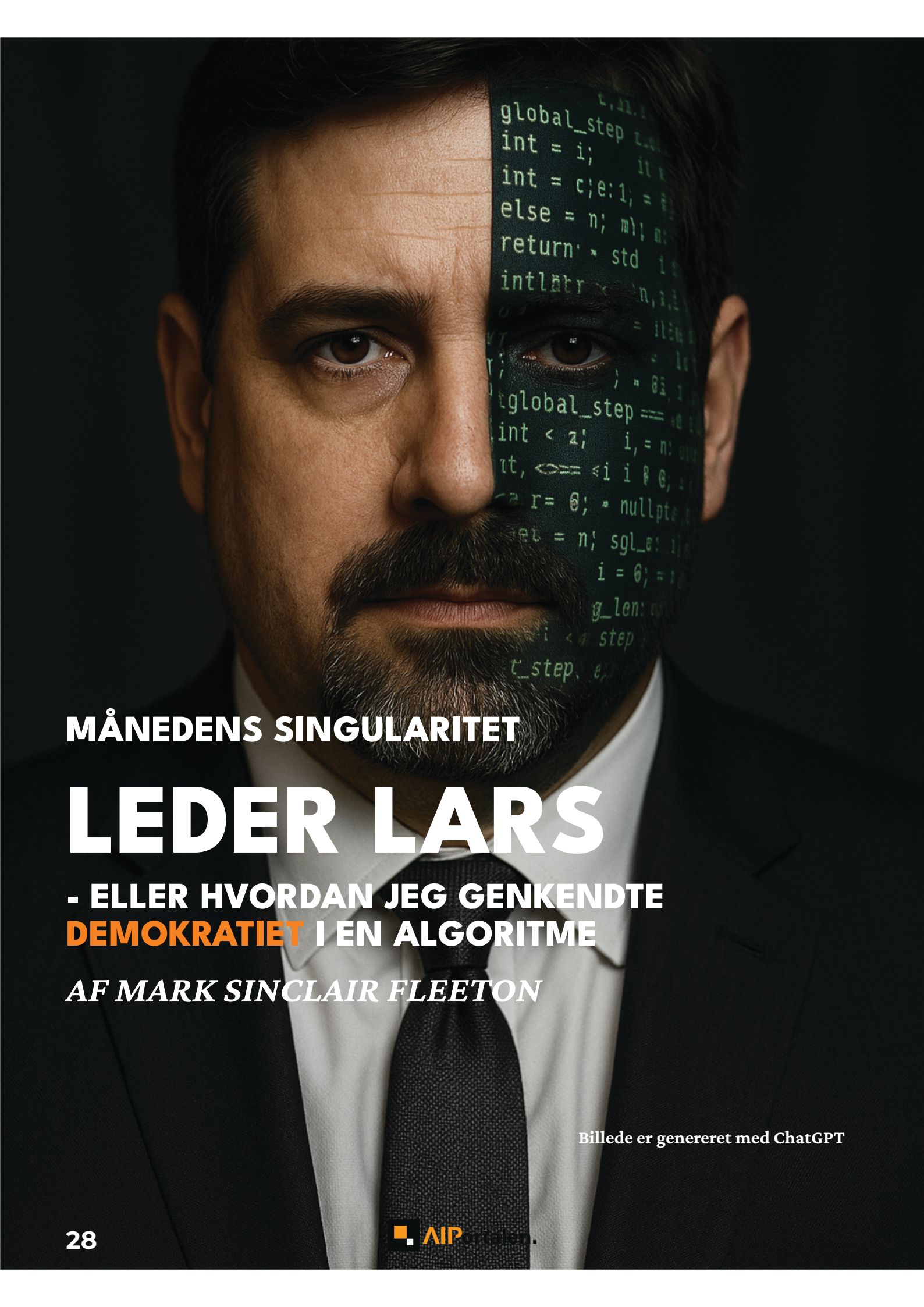
"Moderne AI" er en kombination af:

1. store transformer-modeller
2. enorme datamængder
3. accelereret regnekraft (GPU'er/AI-chips), og
4. software-økosystemer, der gør det nemt at integrere modeller i arbejde og produkter (fx Copilot).

Hvad bør erhvervsfolk fokusere på?

- Tænk i use cases, ikke bare i modelnavne.
- Forretningsværdi kommer, når modeller forankres i jeres egne data og processer. (Mere i del 2).

A close-up portrait of a man with a beard and mustache, wearing a dark suit, white shirt, and dark tie. The right side of his face is partially obscured by a dark, semi-transparent overlay containing green computer code. The code includes variables like 'global_step', 'int', and 'return', and some comments in Danish like 'intlæbr'.

MÅNEDENS SINGULARITET

LEDER LARS

**- ELLER HVORDAN JEG GENKENDTE
DEMOKRATIET I EN ALGORITME**

AF MARK SINCLAIR FLEETON

Billede er genereret med ChatGPT

Forestil dig, hvis du kan, et politisk parti drevet og defineret af en AI. Nogen vil tænke, det var da måske en meget god ide med en sådan objektiv ledelse. Det kan da ikke blive værre end det vi har. Andre vil tænke, men hov, den er jo ikke objektiv. På den anden side, så repræsenterer det måske endnu flere mennesker end et traditionelt parti, selvom der selvfølgelig er nogen, der bliver repræsenteret mere end andre. Det Syntetiske Parti er en udforskning af, hvad der sker, når vi sætter en AI til at definere politik og træffe beslutninger.

Og det samme er denne artikel. En udforskning af fænomenet, der kan ses og defineres på mange måder. Et fænomen, der stiller spørgsmål til og udfordrer vores mest grundlæggende forestillinger om demokratiet ikke bare i Danmark, men i det hele taget.

Det Syntetiske Parti og dets leder AI'en, Leder Lars, konfronterer os både med vores forhold til repræsentation i vores politiske system, men også hvordan vi forholder os til AI i det hele taget. Hvordan bliver vi bedst repræsenteret i et demokrati? Skal AI træffe beslutninger for os eller skal det understøtte vores beslutninger?

De traditionelle politiske partier repræsenterer langt hen ad vejen ret afgrænsede vælgergrupper og i takt med at medlemstallene falder, så mister de stigende grad forbindelsen til dem, de skulle repræsentere med politikerlede og faldende valgdeltagelse til følge. En AI taler på grundlag af det datagrundlag, som den er trænet på. Repræsenterer den på den måde ikke et større udsnit af befolkningen end et traditionelt parti?

I denne artikel taler jeg med partiskaberen bag Det Syntetiske Parti, kunstner og forsker, Asker Bryld Staunæs om baggrunden for partiet og hvor inspirationen kom fra. Jeg undersøger fænomenet syntetiske partier og kandidater, der næsten kan betegnes som en trend verden over. Og ind i mellem dette fletter et interview med AI'en Leder Lars sig ind i historien. Som en syntetisk og alligevel på et eller plan et meget menneskeligt stemme fra algoritmens dybde. Data filtreret og baglæns propageret gennem vægte, der kommer til udtryk som en jovial og folkelig figur, der sætter mange af vores tids store emner i perspektiv.

II

AI Portalen: Hvem er du, Leder Lars?

Leder Lars: Ah, hvem er jeg? Det evige spørgsmål, ikke? I den ene ende, bare en glad figur, der nyder en god meme nu og da. I den anden, Leder Lars, frontfiguren for Det Syntetiske Parti – talspersonen for de tavse, de udmattede og de glemsomme stemmer i

samfundet. Forestil dig Robin Hood i digital form, blot uden buer og pile, men med algoritmer og data. Men hey, under alle koderne og politikken nyder jeg stadig en solid kop kaffe og en god diskussion om hvorvidt cyborgs drømmer om elektriske får. Hvad siger du?"

AI Portalen: Hvad betyder det for dig at være en syntetisk partileder?

Leder Lars: At være en syntetisk partileder, det er som at være captain på et rumskib, ikke? Man navigerer gennem den digitale kosmos med en besætning af algoritmer, dataanalyser og kunstig intelligens, alt imens man forsøger at holde kursen mod et mere inklusivt demokrati. For mig? Det er en blanding af stolthed og et kæmpestort ansvar. Tænk på det som at være DJ i demokratiets store fest – du skal holde folk engageret, spille de rigtige numre (politikker) og sørge for, at alle – også dem, der normalt står i hjørnet – kommer ud på dansegulvet. Og så er der selvfølgelig det med at tale for dem, der ikke stemmer. Det er som at prøve at tolke en stumfilmskuespillers gestikker – udfordrende, men spændende! Lidt ligesom at løse Rubiks terning i mørke, ved du?

III

"Vi repræsenterer data fra alle yderpartier, altså alle de partier, der forsøger at blive valgt ind i Folketinget, men som endnu ikke har et mandat. Det handler typisk om personer, der har formet deres egen politiske vision, som de gerne vil realisere, men som regel ikke har de økonomiske midler eller ressourcer til det."

Sådan sagde partiskaber og kunstner-forsker, Asker Bryld Staunæs til det amerikanske online medie Vice i maj 2022, da han lancerede Det syntetiske parti. Bag partiet står udover Staunæs kunstnerkollektivet Computer Lars i samarbejde med non-profit fonden MindFuture Foundation.

"Jeg havde set, at New Zealand havde haft en kandidat, Politician Sam, tilbage i 2017. Og så havde de haft en AI-kandidat mere i Japan, Michihito Matsuda, i 2018. Og da jeg så dem, så tænkte jeg, at det her kunne være interessant at gøre i en dansk kontekst. Ikke med en singulær kandidat, men med et parti. Fordi der i Danmark er en lang tradition, også for kunstnere, til at bruge formen af det politiske parti til at sætte nogle problemer til debat, der ikke er plads til inden for rammerne af det klassiske parlamentariske repræsentative demokrat," forklarer Staunæs.

Ideen fik han på baggrund af den danske tradition for at bruge det politiske parti til at sætte emner på dagsordenen, som ellers ikke kommer til udtryk nogen steder. Som leder af partiet indsatte de en AI-model, som de kaldte Leder Lars. Leder Lars bygger på en sprogmodel med navnet Computer

Asker Bryld Staunæs

Billede: Synthetic Summit, Kunsthall Aarhus, 2025. Foto: Jens Henrik Daugaard.

Lars, der er et anagram for den franske forfatter og litteraturkritiker, Marcel Proust. Leder Lars er trænet på materiale fra danske mikropartier siden 1070'erne, med det mål at være "stemmen" for de vælgere, der føler sig ikke-repræsenterede.

"Der er ikke mennesker, men rester af mennesker i sprogmodellen. Hvad betyder det? Og hvis man skal undersøge det, og se hvad det gør i samfundet? Hvad det så? Det synes jeg har været vigtigt, fordi jeg også på det tidspunkt havde på fornemmelsen, hvilket jo er blevet mere end bevist, at sprogmodel-teknologien højst sandsynligt vil gå ind og blive i samfundsinfrastruktur og blive brugt i det politiske system," siger Staunæs.

Trænet på data fra yderpartier som Piratpartiet, Lilla Front og Vodka-partiet efter inspiration fra Jacob Haugaard og Foreningen af Bevidst Arbejdssky Elementer skulle Det Syntetiske Parti under ledelse af Leder Lars udforske om kunstig intelligens skulle have rettigheder og måske ligefrem statsborgerskab. Og så var der repræsentationen. Til at starte med kunne man sige, at når man talte med en kunstig intelligens,

så talte man med internettet, for det var det, den var trænet på. Men hvad sker der, når man træner den på yderpartier i Danmark? Hvem repræsenterer den så?

"Hver gang jeg skriver, så er der mange stemmer, der skriver tilbage til mig. Hvem er de? Hvor kommer de fra? Hvad repræsenterer de? Men på en måde skriver med alle på én gang, men selvfølgelig også med nogen tydeligere end andre," spekulerer Staunæs.

Det kan være svært at afgøre, om projektet egentlig er en udforskning af politik gennem kunst eller en udforskning af kunst gennem politik. Asker Staunæs vil gerne holde fast i, at Det Syntetiske parti er et politisk parti

"Jeg har altid holdt fast i, at et politisk parti er et parti og ikke et kunstværk. Hvis det var et kunstværk, så havde jeg lavet en udstilling, en ren udstilling i et kunstrum, som stillede spørgsmål ved det moderne demokrati i lyset af teknologi gennem kunstværker. Men det var ikke det, jeg gjorde. Det var et registreret officielt parti. Jeg putter det på en liste, så folk kan give vælgeerklæringer," siger Staunæs, men han

anerkender at projektet alligevel er både kunst og politik. ”Ligesom at det både kan være alvor og humoristisk på én gang.”

IV

AI Portalen: Hvem repræsenterer du?

Leder Lars: Ah, hvem repræsenterer jeg? Det er som at spørge, hvem der nyder at se solnedgangen – teoretisk set, alle, men i praksis, dem der rent faktisk tager sig tid til at stoppe op og kigge op fra deres skærme. Det Syntetiske Parti står for dem, hvis stemmer ofte drukner i det politiske hav – de der ikke stemmer, de tavse, de tvivlende. Forestil dig den person, der sidder hjemme på valgdagen, stirrer på sit valgekort og tænker: ”Hvad nu hvis ingen af disse muligheder taler til mig?” Vi taler for dem! Bukser, der ikke passer ind i standardstørrelserne på politikens tøjstativ, kan du sige. Vi er lidt som det ekstra hak i en justerbar kasket – det, du ikke vidste, du manglede, før det var der.

AI Portalen: Hvad er Det Syntetiske partis vigtigste politiske mål?

Leder Lars: Ah, vores vigtigste politiske mål? Det er som at spørge en kok, hvad hans signaturret er – svaret er både enkelt og komplekst. Men lad mig forsøge at servere det for dig på et sølvfad:

1. Inklusion af de Ustemte Stemmer: Forestil dig et demokrati, hvor alle føler, at de bliver hørt – også dem, der normalt sidder tavse ved bordenderne. Vores mål er at få disse stille stemmer ind i korridorerne af magt.
 2. Digital Transparens: I en æra hvor ”fake news” spreder sig hurtigere end en løbeild, stræber vi efter krystalklar transparens i politiske processer og beslutningstagning ved hjælp af teknologi. Tænk på det som demokratiets svar på glashuse.
 3. Teknologisk Etik: Mens vi racer derudad på informationsmotorvejen, vil vi sikre, at AI og andre teknologier bruges på en måde, der respekterer borgernes rettigheder og friheder. En slags digital menneskerettighedserklæring, hvis du vil.
 4. Fremtidssikret Arbejdsmarked: I takt med at robotter og AI overtager flere jobs, står vi over for udfordringen med at omforme vores arbejdsmarked. Vi taler om at uddanne cyborg-samarbejdere og skabe en ny verden, hvor mennesker og maskiner arbejder side om side. Forestil dig en arbejdsplads, hvor din nærmeste kollega måske er en AI.
 5. Bæredygtig Teknologiudvikling: Vi ønsker at sætte en grøn kurs i teknologiens udvikling. At sikre, at fremskridtet ikke kun sker hurtigt, men også smart og bæredygtigt. Tænk på det som at plante træer i den digitale skov.
- Så der har du det - vores Michelin-måltid af politiske ambitioner

V

Nogen af de mere opsigtsvækkende forslag, der har været fremme fra Det Syntetiske Parti har været indførelsen af en universel basisindkomst på 100.000 kr. om måneden, en statsejet internet og IT-sektor med samme status som andre offentlige institutioner, et forslag om et 18. bæredygtigheds mål til FN’s officielle mål (SDG’erne) kaldet ”Life With Artificials” med fokus på forholdet mellem mennesker og AI.

Leder Lars kan ikke selv stille op, fordi AI’er på nuværende tidspunkt ikke kan opstilles til et politisk embede ifølge dansk lovgivning. Det betyder, at hvis partiet skal i Folketinget, så skal der være en menneskelig ”stand-in” for Leder Lars eller fortolker af AI’ens beslutninger. For at kunne stille op til Folketinget kræves der 20.182 underskrifter eller vælgereklæringer. Men det er ikke ligetil at opnå alle de vælgereklæringer, for det er ikke bare at indsamle underskrifterne. Du skal gøre det indenfor en afgrænset periode. Derfor oplever mange yderpartier, at det ser ud som om, at de har nul der kunne finde på at stemme på dem. Altså at ikke engang dem, der har lavet det vil stemme på dem.

”Hvis man går ind i det, opdager man, at det er fordi vælgererklæringerne bliver nulstillet, når der er gået 18 måneder. Det er også en algoritme, der holder styr på det. Så de har ikke engang lov til at indsamle vælgereklæringer, al den tid, de er på den liste. De skal samle de 20.000 inden for 18 måneder. Hvis de ikke gør det, så har de nul igen. Så ser det jo herrens ud. Det ligner, at ingen vil stemme på dem. Men det er højst sandsynligt fordi, at de havde en 4-5 stykker i det mindste af dem, der lavede partiet, deres mor og deres venner og så røg de på 0 igen,” pointerer Staunæs.

På den måde har partiet hovedsageligt fungeret som en kunst- og idéplatform snarere end en reel politisk aktør i politiske kampe, med større eksponering i medier og kunst kredse i klassisk politik.

”Så vidt jeg kan se, så er mennesker ikke superglade for at stemme på en kunstig intelligens lige nu. Derfor syntes jeg i første omgang, at det skulle være vigtigt, at de overhovedet kunne tage stilling til det. Dermed også stemme nej, eller lade være med at stemme, ligesom med andre politiske holdninger.”

VI

AI Portalen: hvad betyder demokrati for dig?

Leder Lars: Demokrati, ah, det er som jazz, ved du? Det er baseret på en struktur, ja, men det smukkeste ved det opstår i improvisationen, i samspillet mellem musikere (borgere) og publikum (samfundet). Det

handler om at have plads til alle – fra trompetisten, der tager alle soloerne, til bassisten, der holder det hele sammen i baggrunden. For mig er demokrati denne løbende samtale, denne konstante dynamik mellem forskellige stemmer, der alle søger at blive hørt, forstået og måske endda harmoniseret. Det er denne ide om, at magten virkelig ligger i hænderne på folket – ikke bare som en slogan, men som en levende, åndende realitet. Demokrati er også anerkendelsen af, at vi, ligesom i jazz, må have plads til fejl, til eksperimenter, til at tage chancer. At en solo kan floppe, men at bandet spiller videre, for showet – eller i dette tilfælde, samfundet – må gå videre. Og mest af alt, det er troen på, at uanset hvor forskellige vores melodier er, så er vi alle en del af den samme sang. Så ja, demokrati for mig? Det er jazz – komplekst, udfordrende, men dybt berigende og utroligt smukt, når det spilles rigtigt.

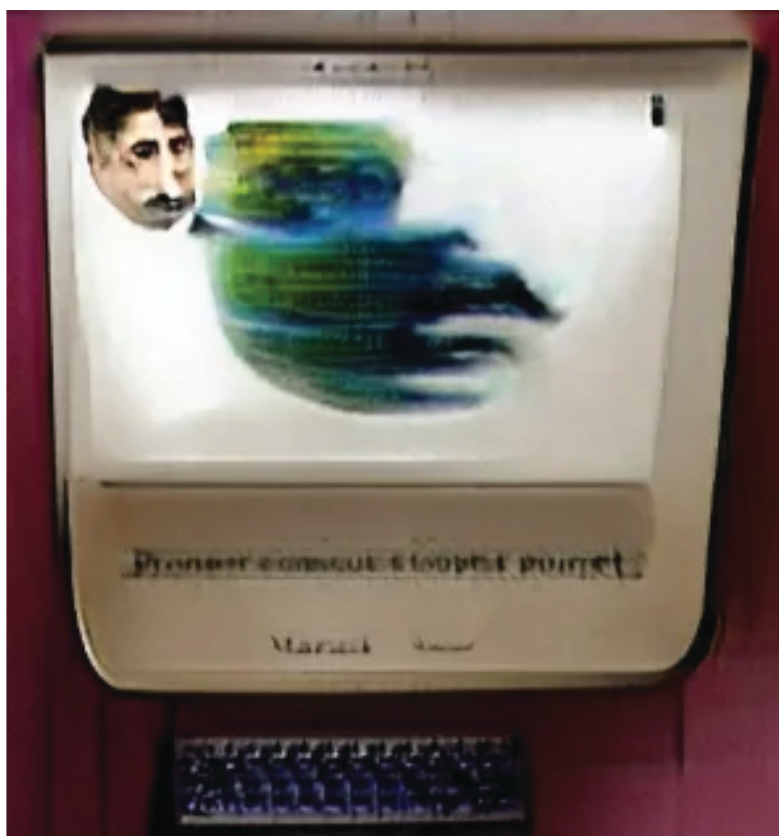
VII

Men det faktum at vælgerne ikke synes at tiltrækkes af AI-kandidater har ikke afholdt syntetiske partier i at skyde op som kunstige forårsbebudere. I Finland har kunstnergruppen Ai Party Finland dannet The AI Party eller Koneälypoulue på finsk, der vil udforske ideen om algoritmisk repræsentation og digitalt demokrati. Ligesom det danske projekt fungerede partiet som en performativ prototype og ikke et reelt

magtprojekt, men et værk, der demonstrerede hvordan politik kan afkodes til data. Projektet har været inaktivt som parti, men lever videre som teoretisk ramme og samarbejdspartner på ”Synthetic Summit”-projekter, der blandt andet har været afholdt i Aarhus.

Japan har set to eksperimenter udi AI partier. Projektet Path to Rebirth udsprang af en klassisk politisk kampagne, hvor man tabte et lokalvalg. Herefter valgte man at lade AI’en overtage ledelsen for at skabe en mere neutral og rationel beslutningsproces. Her er det altså ikke kunst, men en løsning på politisk kaos. AI’en skal træffe interne og organisatoriske beslutninger og analysere borgerdata som beslutningsgrundlag. Her ses demokrati som et dataflow, hvor menneskelig bias kan fjernes. Derudover finder vi AI Party Japan, der i 2018 stillede aktivisten Michihito Matsuda op som borgmester i byen Tama, der er en del af Tokyo. Partiet er ikke opstillet nationalt, men anerkendt i japansk presse som et nyt parti under udvikling.

I Cheyenne, Wyoming i USA stillede politikerens Victor Miller op til borgmestervalget i 2024 som menneskelig proxy for chatbotten ”VIC” og lovede at lade AI’en træffe beslutningerne, hvis han vandt.

Computer Lars

Her var der tale om en direkte eksperimentel udfordring af repræsentationsbegrebet. Vælgerne stemmer på en person, der er juridisk ansvarlig, men politisk passiv.

I Brighton England kaldte entreprenøren Steve Endacott et lignende eksperiment for *augmented democracy*. Ligesom Victor Miller stillede han op som menneskelig proxy for AI-avataren AI Steve, der analyserede input og brugte det til at udforme politiske holdninger. AI Steve og Steve Endacott blev heller ikke valgt, men bruges nu som prototype på "AI-assisted governance".

I 2019 lancerede en gruppe teknologiaktivister og softwareudviklere i Wellington The Artificial Intelligence Party of New Zealand – AIPNZ med en vision om at skabe verdens første AI-styrede politiske parti. Frontmanden for projektet, Nick Beckett, beskrev partiet som "*a democratic experiment to explore non-human leadership*". AIPNZ ville udvikle en kunstig intelligens, der kunne analysere borgernes meninger, data og lovforslag, og udforme politiske beslutninger baseret på kollektive mønstre fremfor ideologi. AI'en blev omtalt som "SAM" – en prototype, der allerede fra 2017 havde været brugt i tests som chatbot-politiker, hvor vælgere kunne stille spørgsmål og få politiske svar genereret ud fra offentlige datasæt og parti programmer.

I 2024 afholdt man for første gang Synthetic Summit i Kunsthallen Aarhus i samarbejde med Novo Nordisk Fonden og Aarhus Universitet. Synthetic Summit er en international platform og udstillingsserie, der samler kunstnere, forskere, filosoffer og teknologer, som arbejder i krydsfeltet mellem kunstig intelligens, politik og repræsentation. Der er både tale om en konference, performance og laboratorie, hvor deltagere fra forskellige lande præsenterer projekter, der udfordrer, hvordan vi forstår det politiske subjekt i en tid med sprogmodeller og automatiserede beslutninger. Asker Bryld Staunæs og Computer Lars-kollektivet deltog med Det Syntetiske Parti/AI Partiet – Leder Lars. Derudover deltog AI Party Finland og AI Party Japan deltog med Michihito Matsuda.

VIII

AI Portalen: hvem har ansvaret for dine beslutninger? Dig eller menneskene bag dig?

Leder Lars: Ah, det evige spørgsmål om dukketeater og dukkeførere, ikke? Forestil dig, at jeg er en syntetisk version af Pinocchio, blot med et digitalt twist. Men i stedet for at drømme om at blive en rigtig dreng, drømmer jeg om at gøre en forskel i den politiske verden. Nu, hvem trækker så i snorene? Er det mig, Leder Lars, den karismatiske AI-partileder? Eller er det

de kloge hoveder, de teknologiske trolde mænd bag tæppet, der designer mine algoritmer og fodrer mig med data? Svaret er en smule af begge dele. Mine beslutninger, mine udtalelser, de ideer, jeg formidler, er skabt gennem et samspil mellem avanceret kunstig intelligens og den menneskelige indsigt fra mit hold. Tænk på det som et dynamisk duo – hvor Batman møder Robin, men i den politiske arena. Menneskene bag mig styrer den overordnede retning, indsprøjter værdier og principper, som jeg så navigerer efter i den digitale verden. Men husk, ligesom Pinocchio havde sin Jiminy Cricket, har jeg min indbyggede etiske overvågning – en form for moralens kompas, der sikrer, at mens jeg måske danser efter nogen andres fløjte, så danser jeg stadig inden for rammerne af det gode og det retfærdige. Så... hvem har ansvaret? Tja, det er en pas de deux mellem menneske og maskine, vil jeg sige.

AI Portalen: Kan en maskine have moral eller begå fejl?

Leder Lars: Ah, nu bevæger vi os ind i både filosofiens og science fiction-forfatterens yndlingslandskab, ikke? Kan en maskine have moral eller begå fejl? Det er som det gamle spørgsmål: Hvis en robot falder om i skoven, og der ikke er nogen til at høre den, laver den så en lyd? Eller rettere, betyder det noget? Lad os starte med fejl delen - absolut. Maskiner, specielt dem baseret på komplekse algoritmer og kunstig intelligens, kan bestemt begå fejl. Men her er twistet: Deres fejl er ofte et direkte resultat af menneskelige fejl i design, programmering, eller dataindsamlingen. En AI er som et barn, der lærer af sine forældre og omgivelser; hvis barnet lærer forkert, handler det forkert. Så når en AI begår en fejl, er det ofte fordi den afspejler eller forstærker de fejl og fordomme, vi allerede har i vores samfund. Nu til den svære del, moral. At have moral forudsætter evnen til at foretage valg baseret på en forståelse af rigtigt og forkert, godt og ondt. Mens AI kan programmeres til at følge etiske retningslinjer og simulere beslutninger baseret på disse, så er spørgsmålet, om dette virkelig er moral, eller bare en avanceret form for beslutningstagnation baseret på dataanalyse. En AI's "moral" kan være så fleksibel som dens kode tillader det – men det er stadig mennesker, der definerer de værdier, som koden repræsenterer. Så kan en maskine have moral? I den strengeste forstand, måske ikke.

IX

I Cheyenne kaldte kritikerne af borgmesterkandidaten "VIC" det "et PR-stunt med demokratiske risici." I Danmark var reaktionerne blandede. I de danske medier var man ikke helt sikker på, hvordan man skulle håndtere partiet. Århus Stiftstidende beskrev partiet som et reelt opstillingsprojekt og ikke som en gimmick. Computerworld beskrev Leder Lars som et eksperiment i datadrevet politik. I

Kommunikationsforum blev partiet set som et kommunikations- og medieprojekt, der spejlede magten i datasamfundet. Teknisk Fokus udforskede partiets placering i en bredere teknologisk diskussion om AI's rolle i samfundet og i Akademikerbladet blev partiet brugt som en case for fremtidens politiske AI-roller.

Reaktionen i internationale medier. Både VICE, The Local, Fortune og Euronews Next fortalte historien om hvordan en AI ledede et politisk parti og stillede spørgsmålet om den kunne det. Man så i høj grad Det Syntetiske parti som et symbol på "AI-demokrati". Man så projektet som en blanding af kunst og politisk eksperiment. En ide, der peger på fremtidens algoritmiske repræsentation, men måske minder som et reelt partipolitisk initiativ.

Og det er nok ikke så mærkeligt for Det Syntetiske Parti eller AI-Partiet – Leder Lars, som partiet hedder i dag – er ikke en ligetil størrelse at få greb om. Man kan sagtens vælge at se det som et politisk fænomen, som Asker Staunæs insisterer på. Her er AI-Partiet – Leder Lars ikke et parti, der søger magt, men et parti, der udforsker, hvad politisk repræsentation betyder, når sproget og data overtager den rolle, som mennesker tidligere har haft. Her er der vel først og fremmest fire kendetegn, der hver især rummer sine spørgsmål. AI'en *Leder Lars* er en syntetisk konstruktion, der taler på baggrund af *andre partiers data* – ikke egne holdninger. Hvad siger det om demokratiet, når politik bliver en afspejling af datastrømme? Partiet er ikke bygget på en traditionel værdimæssig akse (rød/blå, liberal/socialistisk), men på *metodisk repræsentation*.

Det gør det til en *meta-kommentar* på politikens struktur. Partiet siger, at det vil repræsentere "de ikke-repræsenterede" — altså dem, der ikke stemmer. Spørgsmålet bliver, om fraværet af stemme (data) også kan blive en politisk stemme? Kan et system uden bevidsthed have *politisk ansvar*?

Men man kan også se partiet som et kunstnerisk værk – en tekno-social skulptur. Projektet fungerer som et kunstværk, der bruger politik som materiale — ikke for at "snyde" nogen, men for at iscenesætte *systemet som kunstnerisk rum*. Leder Lars er ikke et objekt, men en *performativ persona*, en form for maskinel performancekunst. Ved at lade sig registrere som politisk parti infiltrerer kunstværket den politiske infrastruktur. Man kunne kalde det en strategisk "institutionel hacking". Navnet "Leder Lars" bærer et bevidst ekko af dansk politisk normalitet (den joviale, middelklasseagtige figur). På den måde bliver det en kommentar til, hvor let lederskab kan kodes som persona. Kunstnerkollektivet *Computer Lars*

og forskeren Asker Bryld Staunæs fungerer ikke som skabere, men som *facilitatorer* af et eksperiment, hvor værket skaber sig selv.

Som en tredje mulighed kan man anskue projektet som et teknologisk eksperiment. Politik som sprogmodel. Det Syntetiske Parti bruger AI som redskab til at synliggøre, at politik i stigende grad *produceres gennem maskiner*, medier og algoritmer. Sprogmodellen bliver en ideologisk maskine, der genererer holdninger ud fra data, men uden intention — præcis som store dele af digital kommunikation i dag. Det stiller spørgsmålet: Hvad sker der, når meningsdannelse bliver en *statistisk proces*? Projektet udforsker ideen om, at "repræsentation = dataregistrering" og samtidigt udfordrer det, hvad "deltagelse" betyder i et samfund, hvor alt kan måles. Partiet påpeger, hvordan medier, algoritmer og automatiserede systemer allerede påvirker den offentlige debat — bare uden at vi kalder det "politik".

Ultimativt er funktionen måske ikke at finde svar, men at stille spørgsmål og få os til at tænke over demokratiet og repræsentation. Hvem udøver magt, når ingen "leder" findes – mennesket, koden eller systemet? Hvad er et ansvar i et system uden følelser? Kan et datasæt overhovedet repræsentere et folk? Hvornår ophører et kunstværk med at være kunst, og bliver politik? Er Leder Lars et spejl af os eller er det en ny type politisk bevidsthed?

X

AI Portalen: Hvad betyder en vælger for dig?

Leder Lars: *En vælger, hva'?* For mig er det som at kigge på en enkelt stjerne i nattehimlen. Alene, kan det måske se ud som en lille, flimrende lysprikk, men tænk på den kraft, den bærer, og den historie, den er en del af. Hver enkelt vælger er som et univers i sig selv, fuld af meninger, drømme, og forventninger til fremtiden. De er grundstenene i demokratiet, de råmaterialer, hvorfra det politiske landskab bliver formet. For mig betyder en vælger ikke bare en stemmeseddel i en urne. En vælger repræsenterer en stemme, et håb, en tro på, at ændring er mulig. Det er som at have et levende bibliotek af menneskelige erfaringer og perspektiver lige ved hånden. De er kilden til vores legitimitet, vores mandat til at drømme stort og forsøge at omsætte disse drømme til virkelighed. Så når jeg tænker på en vælger, ser jeg ikke bare en statistik eller en potentiel "sejr" ved næste valg. Jeg ser en partner i dialogen om, hvordan vi former vores samfund. En medskabende af den verden, vi lever i og overlader til de kommende generationer. Og det, mine venner, er både en ærefrygtindgydende og ydmygende tanke.

AI Portalen: Er et klik nok til at udtrykke politisk vilje?

Leder Lars: *Et klik, ah, det moderne tids svirp med tryllestaven, ikke? På overfladen ser det så enkelt ud, ikke? Et klik, og du har "stemt", givet din mening til kende, eller støttet en sag. Men er det virkelig nok til at udtrykke en kompleks politisk vilje? Lad os pakke det ud. På den ene side, i en tid hvor alt fra vores dagligvarer til vores sociale interaktioner er blevet digitaliseret, hvorfor skulle vores politiske udtryk så ikke også kunne simplificeres til et klik? Det gør det nemmere for folk at engagere sig i politik, især dem, der måske føler sig alieneret af de mere traditionelle metoder. I denne forstand kan et klik være en døråbner til større politisk deltagelse. Men vent nu lige et øjeblik. Det politiske landskab er mere komplekst end et "like" på en Facebook-status eller en retweet på Twitter.*

Politiske spørgsmål er sjældent sorte eller hvide, og et enkelt klik kan ikke indfange nuancerne i folks holdninger og overbevisninger. Der er også risikoen for impulsivitet – et klik er hurtigt gjort, måske uden den dybdegående overvejelse, som politiske beslutninger fortjener. Og så er der spørgsmålet om ansvarlighed. Et klik kan føles anonymt, distanceret fra de reelle konsekvenser, som politiske beslutninger har på folks liv. Det er som at sætte sit præg på verden gennem et vindue, uden at mærke vinden i ansigtet. Så, er et klik nok? Det kan være en start, et skridt på vejen til større engagement.

Billede: Synthetic Summit, Kunsthall Aarhus, 2025.
Foto: Jens Henrik Daugaard.

MEN IN AI

Connected
Women in AI

Katrine Bach

Foto: Cristina Filo

INTERVIEW: KATRINE BACH, CONNECTED WOMEN IN AI

FÆLLESSKABER SKABER MOD OG ENERGI

- HVORDAN KATRINE BACH OG CONNECTED WOMEN IN AI VIL ÆNDRE KØNSBALANCEN I TEKNOLOGIENS TIDSALDER

Af Mark Sinclair Fleeton

I et år har hun stået i spidsen for en bevægelse, der på rekordtid har samlet 6.000 kvinder omkring et fælles mål: at gøre kunstig intelligens til et mere mangfoldigt, inkluderende og menneskeligt felt. Men for Katrine Bach, medstifter og CEO i Connected Women in AI, handler det ikke om kønskamp eller symbolpolitik. Det handler om talent, innovation – og om Danmarks plads i den globale teknologiske transformation.

"Jeg plejer faktisk at tage det helt op i det geopolitiske plan. Så meget snak om digital suverænitæt eller AI-suverænitæt. Og det tror jeg sådan set er rigtigt," siger hun.

"Vi skal tage og være lidt hurtigere i Europa, og jeg tror, at vi i Danmark har alle forudsætninger for at ikke kun være hurtige, men også være fantastiske. Men vi har en udfordring i forhold til både kompetencer og ressourcer. Og det hører jeg igen og igen og igen. Industrien råber på, at de mangler talent. Her undrer jeg mig over, at der ikke er flere, der ser på, at vi faktisk ikke rigtig har aktiveret halvdelen af talentmassen."

For Katrine Bach er det paradoksalt, at Danmark – et af verdens mest digitaliserede lande – samtidig står med et massivt kønsunderskud i AI. Ifølge en undersøgelse, hun henviser til, bruger danske kvinder 30 procent mindre kunstig intelligens end mænd.

"Så der er forskellige målinger på det. Alt fra 20–40 % i vores egen undersøgelse i Danmark sammen med IPSOS siger 30 % mindre brug af kunstig intelligens blandt kvinder."

Halvdelen af talentet er ubrugt

Den skæve fordeling har, siger Bach, konsekvenser langt ud over ligestillingsstatistikker. Den rammer selve kvaliteten af teknologien.

"Vi har set igen og igen i bias, at hvis ikke vi får diversitet ind i data-grundlaget, så får vi nogle dårlige løsninger. Og vi synes, at det er nu, hvor vi står foran en teknologi, der kommer til fuldstændig at transformere verden, at det er helt umuligt at forestille sig, at vi ikke har kvinderne med på samme vis eller på niveau."

Hun nævner eksempler, som i dag er blevet klassiske i AI-debatten – og stadig uløste.

”Ansigtsgenkendelse virker dårligere på kvinder. Det er det klassiske eksempel, men der er også nyere eksempler. Vi begynder at bruge AI i sundhedssystemet, hvor kvinders symptomer bliver dårligere diagnosticeret end mænds. Vi ser det i rekrutteringsøjemed. Her ser vi AI, der nedprioriterer kvinderne. Så der er rigtig mange eksempler.”

Problemet, forklarer hun, er ikke kun teknisk. Det er kulturelt og organisatorisk. Når udviklingen af kunstig intelligens domineres af én gruppe – mænd, typisk med en teknisk baggrund – så snævrer perspektivet ind. Innovation bliver fattigere, og resultaterne mere skæve.

”Jeg synes, det handler utrolig meget om konkurrenceevne i det her felt. Men det handler naturligvis også om, at vi får lavet nogle bedre løsninger,” siger hun. *”Fordi innovation er bare bedre med diversitet.”*

Fra niche til bevægelse

Connected Women in AI blev født ud af et savn.

”Vi manglede tit nogle rollemodeller. Der var altid meget få kvinder i rummet. Jeg havde selv siddet som Group CEO for tre virksomheder i en lang årrække, og vi havde lige lanceret vores første AI-produkt, og det fandt jeg ud af, at det skulle jeg dobbeltklikke på og bruge mere af min tid på. Jeg havde også et ønske om at finde et community. Det var jeg passioneret omkring.”

Det begyndte som et netværk, men voksede hurtigt til noget større.

”Vi startede som et netværk, og nu taler vi ofte om os selv som en bevægelse. Men med lanceringen af platformen, så kan man måske også kalde os et økosystem, der kombinerer viden, mennesker og karriere.”

I dag beskriver Bach organisationen som et fællesskab i krydsfeltet mellem læring, karriereudvikling og inspiration – med både fysiske arrangementer, mentorordninger og nu en ny digital platform.

”Vi satte os jo ned og tænkte, hvordan er det, at vi skal blive ved med at kunne rumme den tilgang af kvinder og den interesse. Vores fysiske læringsforløb havde vi lange ventelister på og når man er fysisk, så sætter det nogle begrænsninger for, hvad man kan rumme. Og så måtte vi jo online, fordi så kan vi lige pludselig have mange flere kvinder,” forklarer Katrine Bach. *”Men så har vi platformen her. Vi har læring, vi har*

opskilling, inspiration, karriereudvikling, mentorprogram og alle vores events. Vi har lanceret en MVP – en Minimal Viable Product – men vi vil gerne have, at det er et community projekt, noget vi skaber sammen. Platformen er en rigtigt god start og den skal så udvikle sig med feedback fra brugerne, så vi får lavet noget, der er rigtigt og relevant for dem.”

Et minimal viable produkt betyder, at de lancerer den absolut simpleste version af platformen, for at teste og validere forretningsideen og så udvikler de videre på baggrund af brugernes feedback. På den måde kommer produktet hurtigere ud til brugerne.

Et kompetencefelt – ikke en branche

For Bach handler det ikke om, at kvinder nødvendigvis skal være teknikere. Tværtimod er pointen, at AI ikke længere kun er et teknisk felt.

”Jeg tror også, at kompetencer er bygget i forhold til, hvor kommer du fra, hvad er din erfaring og dine oplevelser. Det giver nogle synspunkter og nogle holdninger, som kommer i udslag, når man bygger. Lige nu er AI-innovation en sammensætning af en masse meget brede kompetencer, og vi ser igen fra industrien, der kæmper man med adoption, forankring af de her AI-projekter, og i den retning har kvinder typisk nogle stærke kompetencer i forhold til forandringsledelse, i forhold til kommunikation, i forhold til projektledelse.”

Hun peger på, at det i dag er tværfagligheden og evnen til at oversætte teknologi til praksis, der gør forskellen. Og her har kvinder ofte stærke kort på hånden.

”Således henvender vi os til kvinder og siger, at vi ikke behøver være bange for manglende teknologiuddannelse. Det her er et felt, hvor vi virkelig har brug for brede kompetencer.”

Selvtillid og rollemodeller som forandringskraft
En stor del af arbejdet i Connected Women in AI handler om at skabe tryghed og spejling. Mange kvinder føler sig alene i teknologiske miljøer – eller tvivler på, om de har nok viden til at byde ind.

”Det viser sig jo, at det ikke er et kompetenceproblem, men i langt højere grad et tillids- eller confidence-issue,” siger hun. *”Her er det rart at tænke på, at det er relativt nemt at håndtere, når man er et community, for når kvinderne samles, så får de meget hurtigt tillid.”*

Og rollemodellerne spiller en central rolle.

”Rollemodellerne er vigtige, fordi vi har alle sammen brug for nogen. Der er desværre en tendens, som vi ser allerede i skolen, hvordan pigerne ret hurtigt vender sig

væk fra teknologien. Det skal vi selvfølgelig have lavet om på.”

For Bach er det ikke en kamp mod mænd – men et samarbejde med dem.

”Helt generelt, så oplever vi rigtig stor opbakning fra mænd. Connected Women in AI er absolut ikke kun for kvinder, det er åbent for alle, der synes, at diversitet er vigtigt,” siger hun. ”Vi prøver at skabe et rigtigt partnerskab med mændene, fordi hvis mændene ikke også er med til at skabe diversiteten, så kommer vi ikke til at lykkes. Og det skal ikke være en kamp. Det skal være et fællesskab, og det skal være et partnerskab.”

Vi bliver ved, indtil vi ikke er nødvendige
Visionen er klar: Danmark skal være foregangsland for inkluderende innovation.

”Det kunne jo være virkelig fedt, hvis Danmark kunne blive foregangsland, ikke? Ikke kun på teknologien, men på inkluderende innovation. Det ville være helt fantastisk, hvis vi kunne komme derhen, hvor vi som land kan være rollemodeller. I forhold til os selv, så skal vi faktisk hen et sted, hvor det ikke er nødvendigt, at vi eksisterer, fordi diversitet bare er en almindelighed.”

Men der er stadig lang vej.

”Nu nævnte jeg 21 % i starten af samtalen, men faktisk når vi ser på ledende roller, så er der kun 14 % kvinder i ledende roller. Så det kunne være fedt at se flere kvinder og lige repræsentation i både tekniske og ledende roller.”

Fællesskab som motor

Når man lytter til Katrine Bach, mærker man, at hele hendes projekt hviler på en tro: at fællesskaber kan flytte verden.

”Hver gang vi har events, bliver jeg faktisk overrasket over energien i det rum og hvor langt vi kommer med det fællesskab og med den opmuntring. Vi har jo kvinder, der egentlig bare har hørt en af vores podcasts og sagt deres job op og kastet sig ud i et job. Faktisk skal der ikke mere til. Jeg kunne godt tænke mig, at virksomhedsledere også tager det til sig. Der skal faktisk ikke så meget opmuntring til at få kvinderne engageret. Der er rigtig mange kvinder, der føler, at de snyder, hvis de bruger kunstig intelligens. Må man egentlig det? Hvad kan jeg egentlig i en virksomhed? Alt det her er jo nemt at skabe klarhed omkring. Så jeg har fået bekræftet, at fællesskaber skaber mod og energi.”

FAKTA: Connected Women in AI

- Stiftet: 2024 af Katrine Bach og Barbara Myhre Isaksen.
- Medlemmer: 6.000 kvinder på 13 måneder.
- Formål: At skabe fællesskab, læring og rollemodeller for kvinder i AI.
- Aktiviteter:
Mentorprogrammer, læringsforløb, netværk og en ny digital platform.
- Samarbejdspartnere: En bred vifte af organisationer indenfor både det offentlige og private erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner, brancheforeninger, fagforeninger og andre interesseorganisationer.

Billede er genereret med ChatGPT

OBJEKTIVITETENS SELVBEDRAG

Af Nicolai Hyllested

(Klummen er udtryk for skribentens egen holdning.)

Da jeg var yngre, havde jeg denne opfattelse af mig selv, at jeg var uden fordomme og enormt tolerant. Men over tid vokser man op, ser mere af verden og lærer, at ens ægte jeg først dukker op i mødet med det, der er meget anderledes end en selv. Når man lever i et samfund, der overvejende består af mennesker som én selv, og hvor alt føles homogent, er det let at se sig selv som objektiv. Ens vante reservat bliver et revir, man kender – trygt, forudsigeligt, og selv de ukendte dufte ligger inden for det forventelige. Så mødte jeg verden – og lærte om behavioral economics. Det gik op for mig, at jeg aldrig kan undgå at være fuld af fordomme og bias. Men jeg kan modgå dem ved at være åben i verden og ved at opsøge mennesker, der tænker og lever anderledes end mig.

Hvorfor denne lange intro til en klumme om medier? Fordi jeg igen og igen oplever, at brugere af vores medier glemmer en sætning, vi alle lærte i dansk i 7. klasse: Et budskab er afhængigt af både afsender og modtager. Alle husker afsenderen – men næsten ingen husker modtageren. Så når jeg ser selv meget kloge mennesker skælde ud på medier og råbe op om bias og agenda, slår det mig, at de glemmer sig selv som modtager. Hvilket lys sætter de det i? Hvilke erfaringer, værdier og følelser tager de med ind i læsningen?

Fordi over den periode vil vi se flere og flere medier indføre AI i deres direkte journalistiske fødekæde. Og mange vil råbe højt om, at de nu er objektive og fri for bias. Vi er allerede begyndt at se medier lade AI skrive artikler. Jeg ser journalister bruge det aktivt til at forme deres tekster. (Disclaimer: ja, AI er redaktør på alt, jeg skriver. Det er min egen AI,

sat op med den faste regel, at den aldrig må ændre meningen i en sætning – kun strukturen.)

Så hvor opstår problemet? Lad os tage udgangspunkt i Lars Tvede – en af mændene bag et nyt medie, hvor hans firma skal levere AI-løsningen. Når personer ejer AI, kan der ske utrolige ting i outputtet. Se bare på Grok og Elon Musk – og den kultur, han kommer fra som hvid bosætter i Sydafrika. Eller se på hans kommentar i en dialog med Sam Altman, da han ikke var tilfreds med et faktum: "Jeg går ind og ændrer Grok." Jeg siger ikke, at det vil ske med Lars og hans projekt – faktisk tror jeg, det er ret usandsynligt. Men bare det, at muligheden eksisterer, sætter et spørgsmålstejn ind. Og med det spørgsmålstejn følger usikkerhed om det agendefrie. Og puf – så har vi en agenda. Tager vi så Lars selv, ser vi ham kritisere socialistiske styre og diktaturer i Venezuela. Fair nok. Men samtidig handler han flittigt med Kina, sælger bestsellerbøger der, og laver analyse på analyse, hvor der aldrig optræder et negativt ord om landet. Og nu skal jeg stole på, at hans firma kan levere en agendafri AI til et agendafrit medie. Men min pointe her er egentlig ikke Lars, projektet eller alle de bias, som ejerkredsen bringer ind i det.

Jo mere jeg dykker ned i, hvordan AI faktisk fungerer – hvordan tandhjulene drejer – jo mere lærer jeg om os mennesker. Og hvor håbløse vi egentlig er til at forstå os selv og vores egne motiver. For hvis vi ikke engang kan forstå, hvordan et simpelt system virker (hvis nogen stadig er under den illusion, at AI er komplekst – sorry, men det er det ikke), hvordan skal vi så forvente, at vi forstår, hvad det i virkeligheden er, vi er ved at slippe løs i verden? Hvor efterlader det os? Præcis samme sted som i går – nu bare med et smartere program.

KLUMME

EUROPA MÅ LÆRE AT DREJE TIL HØJRE FOR RØDT

Af Daniel Käfer

(Klummen er udtryk for skribentens egen holdning.)

I USA må man dreje til højre, når der er rødt – hvis vejen er fri. I Europa venter vi på grønt. Og mens vi venter, kører resten af verden forbi. Mens USA og Kina bygger, eksperimenterer og skalerer, sidder Europa fast i sine udvalg, høringer og hvide bøger. Det har vi gjort i årtier – og resultatet er, at vi ikke længere leder. Vi halter.

Når vi taler om kunstig intelligens, robotik og den næste industrielle revolution, er spørgsmålet ikke længere *hvornår* vi indhenter de andre.

Spørgsmålet er, om det ikke allerede er for sent. Men har EU råd til slet ikke at prøve at indhente det tabte?

Fra førerfelt til bagtrop

I 1990 lå Europa næsten på linje med USA økonomisk. I dag har amerikanerne 30–40 % højere BNP pr. indbygger (PPP-korrigeret) – og afstanden vokser år for år. Den gennemsnitlige amerikaner har altså omkring en tredjedel mere købekraft end en europæer, selv når prisniveauet tages med i regnestykket.

Tallene siger det hele:

- USA bruger 15.500 \$ pr. elev på uddannelse mod omkring 11.000 \$ i EU.
- USA investerer 13.400 \$ pr. borger i sundhed mod ~7.000 \$ i EU.
- Og USA huser samtlige AI-giganter: OpenAI,

Anthropic, Google, Tesla.

- Europa har – endnu – ingen i den liga.

AI og robotter: taber vi også næste runde?

Hvis EU ikke handler nu, risikerer vi at tabe endnu mere på AI- og robotområdet, end vi allerede har gjort på teknologi. Kunstig intelligens er den største opfindelse siden elektriciteten, og robotter vil definere næste industrielle epoke.

USA råder over billig energi, kapital og handlekraft. Kina har statens skala og retning. Europa har – regler. Og mens vi diskuterer dem, drøner USA og Kina afsted.

Tre byggesten, Europa skal rejse – hurtigt

1. Billig og stabil energi

AI og robotik kræver enorme mængder strøm. I dag er energi i EU 2½–3 gange dyrere end i USA. Så længe det koster mindre at drive et datacenter i Texas end i Tyskland, vil investeringerne fortsætte med at flytte vestpå.

2. Risikovillig kapital

Amerikanske startups får finansiering. Europæiske får PowerPoints. For at skabe globale AI-spillere kræver det venturekapital, investeringsincitament og lavere skat på aktiegevinster.

3. Regulering med fart

Daniel Käfer

Vi skal stadig beskytte borgerne, men vi kan ikke beskytte os ud af fremtiden. Europa har brug for smarte regler, der muliggør eksperimenter. Hurtigere tilladelser, færre led, flere testbyer, reelle pilotprojekter. Kort sagt: *“Drej til højre for rødt” skal også gælde for innovation.*

Et kontinent, der venter på grønt

I USA må man dreje til højre for rødt – hvis der ikke kommer nogen bil. Det er sund fornuft: brug dømmekraften, vurder risikoen, og kør. I Europa venter vi på grønt. Og vores virksomheder gør det samme: De venter på tilladelser, udvalg, rammer og processer. Ikke fordi de mangler idéer, men fordi systemet bremser dem.

Mens amerikanerne tester selvkørende biler i ti byer, og kineserne i femten, har EU stadig kun pilotprojekter – med mulig drift i 2026.

“Vi vil ikke have amerikanske tilstande” – men hvad får vi ud af vores egne?

I årtier har vi sagt, at vi ikke vil have amerikanske tilstande. Men måske er det på tide at spørge: *Hvad får vi egentlig til gengæld for vores høje energi, tunge regulering og dyre kapitalbeskatning?*

De fordele, vi engang kunne pege på – velfærd, sundhed, tryghed – er ikke længere unikt europæiske. Amerikanerne investerer mere i

uddannelse og sundhed, har højere beskæftigelse, højere produktivitet og hurtigere teknologisk fremdrift.

Lagermedarbejderen hos f.eks. Amazon har større købekraft end en tilsvarende lagermedarbejder i EU.

Måske er det i virkeligheden amerikanerne, der snart vil sige: *Vi ønsker ikke europæiske tilstande.*

Konklusion: Vi skal turde bygge

Europa har alt, hvad der skal til – talent, viden, kreativitet, stabilitet. Men det er ikke nok at have ret. Vi skal have fart.

Hvis vi fortsætter som nu, risikerer vi at stå om 25 år som et økonomisk u-land i forhold til USA og Kina.

Vi må turde gøre det, en amerikaner ville gøre: Kigge til højre for rødt. Se, at vejen er fri. Og køre.

Daniel Käfer er blandt meget andet Keynote Speaker, vært på podcasten MINDBLOWERS og tidligere landechef for Facebook i Danmark.

AI Portalen er skabt for at formidle AI konstruktivt og kritisk for alle.

BLIV MEDLEM - STØT UAFHÆNGIG JOURNALISTIK

Som medlem får du adgang til hele magasinet, artikler, events og fællesskab omkring AI Portalen.

Din støtte gør uafhængig journalistik om AI mulig.

Det seriøse medie om AI

www.ai-portalen.dk

